

*Gemeentelijke bezuinigingen op openbaar
bibliotheekwerk*

*Ontwikkeling van het bibliotheeklandschap in de
periode 2010-2014*

In opdracht van
het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken,

Uitgevoerd door
Kasperkovitz beleidsonderzoek en advies

*Eindrapportage
Amersfoort, 19 mei 2011
Drs. J.M. Kasperkovitz*

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	3
1. Inleiding.....	7
2. Opzet	8
3. Respons.....	8
4. Ontwikkeling subsidie in de periode 2010-2014.....	12
4.a. aantal bibliotheken met bezuinigingen.....	12
4.b. feitelijke groei/daling gemeentelijke subsidie 2010 en 2011.....	13
4.c. verwachte groei/daling gemeentelijke subsidie 2012-2014	15
4.c.1. ontwikkeling per jaar	15
4.c.2. cumulatieve ontwikkeling over de periode 2012-2014 t.o.v. 2011.....	21
4.c.3. trend.....	23
5. Subsidieniveau per inwoner.....	25
5.a. gemiddeld subsidieniveau.....	25
5.b. instapniveau	25
5.c. bibliotheken onder het instapniveau	25
6. Verwachte effecten van de bezuinigingen.....	27
6.a. front-office	27
6.b. back-office.....	27
6.c. collectie	28
6.d. activiteiten	28
6.e. openingsuren	29
6.f. vestigingen	29
6.g. investeringen en gebouwen.....	30
6.h. tarieven	30
7. Beleidskeuzes als gevolg van de bezuinigingen	31
7.a. spreiding bibliotheekvoorzieningen.....	31
7.b. inhoud bibliotheekwerk	34
8. Conclusies en aanbevelingen.....	37
Referenties.....	40
Bijlage 1: Subsidieniveau van bibliotheken per gemeente	41
Bijlage 2: Instapniveau.....	48

SAMENVATTING

Sinds eind 2009 hebben veel bibliotheken te maken gekregen met gemeentelijke bezuinigingen. Om zicht te krijgen op de omvang en de effecten van deze bezuinigingen heeft het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB) opdracht gegeven hiernaar onderzoek te doen. Om de ontwikkeling van de bezuinigingen en de effecten ervan goed te kunnen volgen wordt dit onderzoek periodiek herhaald.

Het onderzoek van 2011 vond plaats middels een webenquête onder alle basisbibliotheken. 68% van alle basisbibliotheken heeft deelgenomen aan de enquête. De bibliotheken die hebben deelgenomen aan de enquête hebben in totaal 295 subsidiërende gemeenten, wat overeenkomt met 71% van alle Nederlandse gemeenten.

Aantal bibliotheken met bezuinigingen

Uit het onderzoek blijkt dat verreweg de meeste bibliotheken geconfronteerd worden met gemeentelijke bezuinigingen. 88% van de bibliotheken heeft of krijgt in de periode 2010-2014 te maken met bezuinigingen op de gemeentelijke subsidie. 8% van de bibliotheken weet nog niet of er sprake zal zijn van bezuinigingen en bij een kleine 4% van de bibliotheken wordt de komende jaren niet bezuinigd.

59% van de bibliotheken heeft te maken met reeds vastgestelde bezuinigingen. In het vorige onderzoek in 2010 was dit nog slechts bij 30% van de bibliotheken het geval, dus een groot deel van de aangekondigde bezuinigingen is inmiddels omgezet in een vastgesteld gemeentelijk besluit. Bij 33% van de bibliotheken zijn naast de vastgestelde bezuinigingen nog extra bezuinigingen aangekondigd. 30% van de bibliotheken heeft vooralsnog alleen bezuinigingen aangekondigd gekregen, die nog niet zijn vastgesteld en dus mogelijk nog veranderen. Bij de aangekondigde bezuinigingen weet ruim een derde van de betreffende bibliotheken al concrete bedragen, bijna tweederde van de bibliotheken heeft alleen een algemene aankondiging gekregen.

Ontwikkeling van de subsidie

In 2010 was er gemiddeld sprake van een lichte groei (0,9%) van de subsidie van bibliotheken. 15% van de bibliotheken had in dat jaar te maken met een bezuiniging, de grootste bezuiniging was -6,6%. In de provincie Overijssel was, in tegenstelling tot de overige provincies, in 2010 gemiddeld sprake van een lichte daling van de subsidie.

In 2011 daalt de subsidie van bibliotheken licht (gemiddeld -1,4%) en er is een aantal uitschieters, zowel qua bezuinigingen als qua groei. De grootste bezuiniging is -21%, en de grootste groei 11,1%. 30% van de bibliotheken heeft nu te maken met bezuinigingen. Vooral het aantal bibliotheken met bezuinigingen tot -5% is sterk toegenomen. In Noord-Brabant, Zuid-Holland en met name in Zeeland daalt de subsidie in 2011 gemiddeld sterker dan in de andere provincies.

Naar verwachting zal in de periode 2012-2014 de subsidie van bibliotheken (cumulatief) ten opzichte van 2011 gemiddeld met -9,1% dalen. De hoogste bezuiniging over die drie jaren is dan -69%, de hoogste groei 6,7%. Deze bezuinigingen betreffen 60% van de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen. 15% van de bibliotheken krijgt in deze drie jaar naar verwachting een bezuiniging van meer dan -15%. Daarvan hebben 7 bibliotheken een bezuiniging van meer dan -25% en 1 bibliotheek zelfs bijna -70%. Bibliotheken in de provincies Gelderland, Overijssel, Flevoland en Zeeland worden in deze periode gemiddeld het zwaarst getroffen door de bezuinigingen.

In 2012 lijkt een piek in de bezuinigingen te zitten, zowel qua aantal bibliotheken dat ermee te maken krijgt als qua hoogte van de bezuinigingen. Vanaf 2013 lijken de bezuinigingen af te nemen, al zijn uitspraken daarover prematuur, omdat veel gemeenten nog geen concrete voornemens hebben voor die jaren.

Subsidieniveau per inwoner

In 2009 gaven gemeenten gemiddeld € 24,95 per inwoner uit aan openbaar bibliotheekwerk. In 2010 was dat € 25,26 per inwoner. De laagste subsidie die een gemeente per inwoner in 2010 voor bibliotheekwerk gaf was € 1, de hoogste € 101. De gemiddelde bedragen zijn niet uitgesplitst naar grootteklasse, dus hierin zitten zowel grote als kleine bibliotheken. Deze bedragen zijn inclusief kosten voor huisvesting, die gemiddeld ongeveer 20% bedragen. Exclusief huisvesting gaven gemeenten dus in 2010 gemiddeld € 20,21 uit aan openbaar bibliotheekwerk.

Als minimaal benodigde subsidie voor bibliotheken wordt vaak naar het instapniveau verwezen. Dit instapniveau dateert uit 2003 en bedroeg destijds 11, 12 en 15 euro exclusief huisvesting al naar gelang het aantal inwoners van de subsidiërende gemeente. Wanneer men deze bedragen indexeert bedraagt het instapniveau voor 2010 € 13,42 voor een bibliotheek met een verzorgingsgebied van minder dan 30.000 inwoners, € 14, 64 voor een bibliotheek die 30.000 tot 90.000 inwoners bedient en € 18,31 voor een bibliotheek met een verzorgingsgebied van meer dan 90.000 inwoners.

Bibliotheken onder het instapniveau

Uit de enquête komt naar voren dat in 2010 11% van de bibliotheken onder het instapniveau gefinancierd werd. Door de bezuinigingen komt in de periode 2011-2014 naar verwachting 24% van alle bibliotheken onder het instapniveau. Vooral grote en middelgrote basisbibliotheken in landelijke gebieden met kleine kernen zullen de komende jaren met hun subsidie tot onder het instapniveau dalen. In 2014 wordt naar verwachting 40% van de bibliotheken in landelijke gebieden met kleine kernen onder het instapniveau gefinancierd.

Effecten van de bezuinigingen

De bezuinigingen leiden bij veel bibliotheken tot een afname van de hoeveelheid personeel in de front-office en in de back-office. De collectie wordt in veel bibliotheken kleiner, minder breed, minder vaak vernieuwd en krijgt een andere invulling. Er worden minder activiteiten aangeboden, in minder vestigingen of alleen nog in de centrale. Steeds vaker worden alleen nog minimaal kostendekkende activiteiten georganiseerd. Het aantal openingsuren en het aantal vestigingen zal de komende jaren sterk afnemen. Bij veel bibliotheken gaat het sluiten van vestigingen overigens samen met het openen van een groot aantal kleine servicepunten, leespunten of mediatheken. Om de bezuinigingen op te vangen verwacht 46% van de bibliotheken de tarieven te zullen verhogen. Veel bibliotheken gaven aan dat de tarieven in 2011 al flink (vaak 10%) verhoogd zijn.

Beleidskeuzes van bibliotheken om de bezuinigingen op te vangen

Veel bibliotheken zijn genoodzaakt om bepaalde keuzes ten aanzien van de spreiding van bibliotheekvoorzieningen en de inhoud van het bibliotheekwerk te maken om de bezuinigingen op te kunnen vangen.

Ten aanzien van de spreiding kiezen bibliotheken er op grote schaal (56%) voor om eigen gebouwen af te stoten en de bibliotheekfunctie onder te brengen in gebouwen van andere organisaties. Veel bibliotheken sluiten (neven)vestigingen, maar openen grote aantallen schoolmediatheken, leespunten, servicepunten of nemen deel aan kulturhuizen.

Bijna de helft (46%) van de bibliotheken offert in meer of mindere mate vestigingen op om de kwaliteit in de centrale hoog te kunnen houden. Tegelijkertijd probeert 30% van de bibliotheken juist zoveel mogelijk vestigingen open te houden om de spreiding zo breed mogelijk te houden. 38% van de bibliotheken vervangt bemenste vestigingen door servicepunten of automaten, waarmee sommige bibliotheken zelfs een uitbreiding van het aantal openingsuren weten te realiseren.

Een klein aantal bibliotheken (12%) streeft ernaar alle gebouwen af te stoten en de bibliotheekfunctie op een geheel nieuwe wijze vorm te geven.

Wat de inhoudelijke invulling van het bibliotheekwerk betreft willen de meeste bibliotheken (60%) nieuwe concepten ontwikkelen waarmee de bibliotheekfunctie vormgegeven kan worden. Bibliotheekvernieuwing staat dus nog steeds hoog in het vaandel.

Tegelijkertijd sneuvelen veel van de concepten waarmee bibliotheekvernieuwing de afgelopen jaren is vormgegeven. Bijna de helft van de bibliotheken (45%) wil taken die niet rechtstreeks met lezen en leesbevordering te maken hebben alleen nog aanbieden als daar externe financiering voor beschikbaar is. 36% van de bibliotheken kiest er zelfs in meer of mindere mate voor om taken die niet rechtstreeks met lezen en leesbevordering te maken hebben af te stoten. Daarmee komen 4 van de 5 functies die tijdens het bibliotheekvernieuwingsproces als kernfuncties benoemd zijn zeer onder druk te staan.

Daar staat tegenover dat 38% van de bibliotheken er (geheel of gedeeltelijk) voor kiest om boeken af te stoten en nieuwe vormen van informatievoorziening aan te bieden.

Bij 21% van de bibliotheken zal naar verwachting het aanbod voor ouderen verminderen, bij 16% van de bibliotheken het aanbod voor dyslectici, laaggeletterden en andere speciale doelgroepen en bij 9% het aanbod voor jeugd en jongeren.

Conclusie

In 2014 zal het bibliotheeklandschap als gevolg van de bezuinigingen drastisch veranderd zijn en er waarschijnlijk als volgt uit zal zien:

Op veel plaatsen zal 'de bibliotheek' als gebouw niet meer bestaan. In sommige gemeenten komen daarvoor in de plaats diverse schoolmediatheken, servicepunten, leespunten of onbemenste uitleenautomaten. In andere gemeenten blijft uitsluitend een centrale vestiging over en verdwijnen de wijkvestigingen. Deze trend is niet denkbeeldig, hij is in diverse gemeenten feitelijk al in gang gezet. Bij de bibliotheken die verwachten vestigingen te gaan sluiten (dit is bij 46% van de bibliotheken het geval) zal in 2014 naar verwachting ruim een derde van de vestigingen verdwenen zijn. Tegelijkertijd heeft 21% van de bibliotheken aangegeven juist géén vestigingen te gaan sluiten en een derde van de bibliotheken weet nog niet of ze het aantal vestigingen zullen verminderen.

Bij de bibliotheken die overblijven ontstaan twee zeer verschillende typen qua inhoudelijke invulling. Een deel van de bibliotheken zal zich uitsluitend of voornamelijk nog op de traditionele taken 'lezen en leesbevordering' richten. Een ander deel van de bibliotheken zal juist de boeken gaan afschaffen en informatievoorziening op een nieuwe wijze aanbieden. Hoewel 60% van de bibliotheken graag nieuwe concepten wil ontwikkelen waarmee de bibliotheekfunctie vormgegeven kan worden, blijkt een groter deel van de bibliotheken in hun beleid voor de traditionele focus op lezen en leesbevordering te kiezen dan voor het drastisch vernieuwen.

Zo ontstaan er dus in een bibliotheeklandschap dat sterk uitdunt zeer verschillende verschijningsvormen van 'de bibliotheek'. De inhoudelijke invulling van die bibliotheken zal vooral afhankelijk zijn van lokale keuzes en de beschikbare financiële middelen. De herkenbaarheid van het 'merk' bibliotheek zal sterk afnemen. Landelijke kwaliteitsbewaking aan de hand van gezamenlijk vastgestelde certificeringsnormen zal steeds moeilijker worden.

Aanbevelingen

Om de herkenbaarheid van openbaar bibliotheekwerk overeind te houden en kwaliteitsbewaking ook in de toekomst mogelijk te maken, zou het zinvol zijn om tegenover de dreigende versnippering van bibliotheekwerk een krachtige landelijke impuls te zetten. Na een periode van bibliotheekvernieuwing met een sterke landelijke regie en veel gezamenlijk ontwikkelde concepten waar lokale bibliotheken gebruik van konden maken moeten bibliotheken nu veelal zelf het wiel uitvinden. Het is aan te bevelen dat de landelijke organisaties (VOB, SIOB en BNL) gezamenlijk een standpunt innemen wat het 'merk' bibliotheek onder deze nieuwe, schaarsere omstandigheden minimaal zou moeten inhouden.

Het is de vraag of de keuze van veel bibliotheken om zich te beperken tot de kerntaak lezen en leesbevordering de bibliotheek voor de toekomst levensvatbaar houdt. Het verdient dan ook aanbeveling om systematisch en landelijk na te gaan aan welke nieuwe en aanvullende vormen van informatievoorziening behoefte bestaat en te bezien in hoeverre ook deze een kerntaak van de bibliotheek zouden kunnen zijn.

Het toekomstige financieringsniveau van bibliotheken in landelijke gebieden met kleine kernen is zorgwekkend. Het risico bestaat dat bibliotheekvoorziening op het platteland grotendeels verdwijnt. Het is aan te raden om als bibliotheeksector te investeren in landelijk ontwikkelde concepten waarmee bibliotheken op een betrekkelijk goedkope manier toch hoogwaardige informatie kunnen aanbieden.

Gezien het tempo waarin er vestigingen gaan verdwijnen is het van belang dat de landelijke ontwikkeling van digitale informatievoorziening ook in hoog tempo plaatsvindt en de ontwikkelde concepten voor iedereen (juist ook voor bibliotheken met weinig financiële middelen) toegankelijk zijn.

Door de bezuinigingen dreigt de maatschappelijke functie van de bibliotheek uit het oog verloren te raken. In een tijd waarin de samenleving steeds verder individualiseert en zelfs sociale contacten vaak al digitaal bijgehouden worden zou de bibliotheek bij uitstek een plek kunnen zijn waar het vinden van informatie gecombineerd kan worden met een aangenaam verblijf, ontmoeting van andere mensen, culturele inspiratie en integratie in de eigen buurt. Juist op deze functies, die tot voor kort als kerntaken en als focus voor vernieuwing gezien werden, kan de bibliotheek een streepje voor hebben op andere aanbieders van informatie (zoals het internet). Het is aan te bevelen om deze aspecten niet aan de bezuinigingen op te offeren.

1. INLEIDING

Sinds eind 2009 hebben veel bibliotheken te maken gekregen met gemeentelijke bezuinigingen. Om zicht te krijgen op de omvang en de effecten van deze bezuinigingen heeft het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB) opdracht gegeven hiernaar onderzoek te doen. Na een eerste inventarisatie van de bezuinigingen eind 2009 door de VOB (Röst, 2010) is dit verder onderzocht door Kasperkovitz beleidsonderzoek en advies en beschreven in 'Een krimpend perspectief; gemeentelijke bezuinigingen op openbaar bibliotheekwerk in de periode 2010- 2013' (Kasperkovitz, 2010).

De voorliggende rapportage is een vervolg op dit onderzoek en een verdere concretisering en toetsing van de uitkomsten uit 2010. Een toetsing, omdat veel van de uitkomsten nog slechts beruisten op aankondigingen door gemeenten en inschattingen door bibliotheekdirecteuren. In de voorliggende rapportage zal blijken in hoeverre de aankondigingen geëffectueerd zijn en of de verwachte gevolgen doorzetten.

In de tussenliggende periode heeft DSP-groep in opdracht van het ministerie van OCW een onderzoek uitgevoerd naar bezuinigingen op kunst en cultuur. Uit het onderzoeksrapport 'Bezuinigingen van gemeenten en provincies op kunst en cultuur' (Bogaart & Van der Horst, 2011) blijkt dat 69% van de gemeenten tussen 2010 en 2016 gaat bezuinigen op kunst en cultuur. De bibliotheek blijkt daarbij op nummer één te staan als culturele instelling waarop bezuinigd gaat worden.

In het voorliggende rapport zal beschreven worden in welke mate in 2010 en 2011 daadwerkelijk bezuinigingen bij bibliotheken hebben plaatsgevonden, hoe concreet de bezuinigingsplannen anno 2011 voor de komende jaren zijn, welke ontwikkeling de bezuinigingen naar verwachting in de periode 2012-2014 zullen doormaken, op welke aspecten bibliotheken zullen bezuinigen en welke beleidskeuzes bibliotheken maken om de bezuinigingen op te vangen.

2. OPZET

Het onderzoek vond plaats middels een webenquête onder alle basisbibliotheken. Per email zijn alle directies van openbare bibliotheken door het SIOB aangeschreven met het verzoek deze enquête in te vullen. De enquête stond open van 3 tot en met 28 maart 2011.

Het kwantitatieve deel van de vragen bouwde voort op de uitkomsten van de enquête uit 2010 over de aard en omvang van de bezuinigingen en de gebieden waarop deze naar verwachting doorwerken. Daarnaast is een aantal vragen toegevoegd over mogelijke beleidskeuzes als gevolg van de bezuinigingen. De vragen over deze beleidskeuzes waren een verdieping en toetsing van de uitkomsten uit de telefonische interviews, die voor het onderzoek in 2010 onder 22 bibliotheken gehouden zijn.

In totaal zijn 164 basisbibliotheken voor dit onderzoek aangeschreven. Dit zijn alle basisbibliotheken van Nederland, waarbij -na overleg met de provinciale netwerken in Groningen en Drenthe- Biblionet Groningen als 1 basisbibliotheek beschouwd is en Drenthe niet als netwerk maar als 12 afzonderlijke basisbibliotheken.

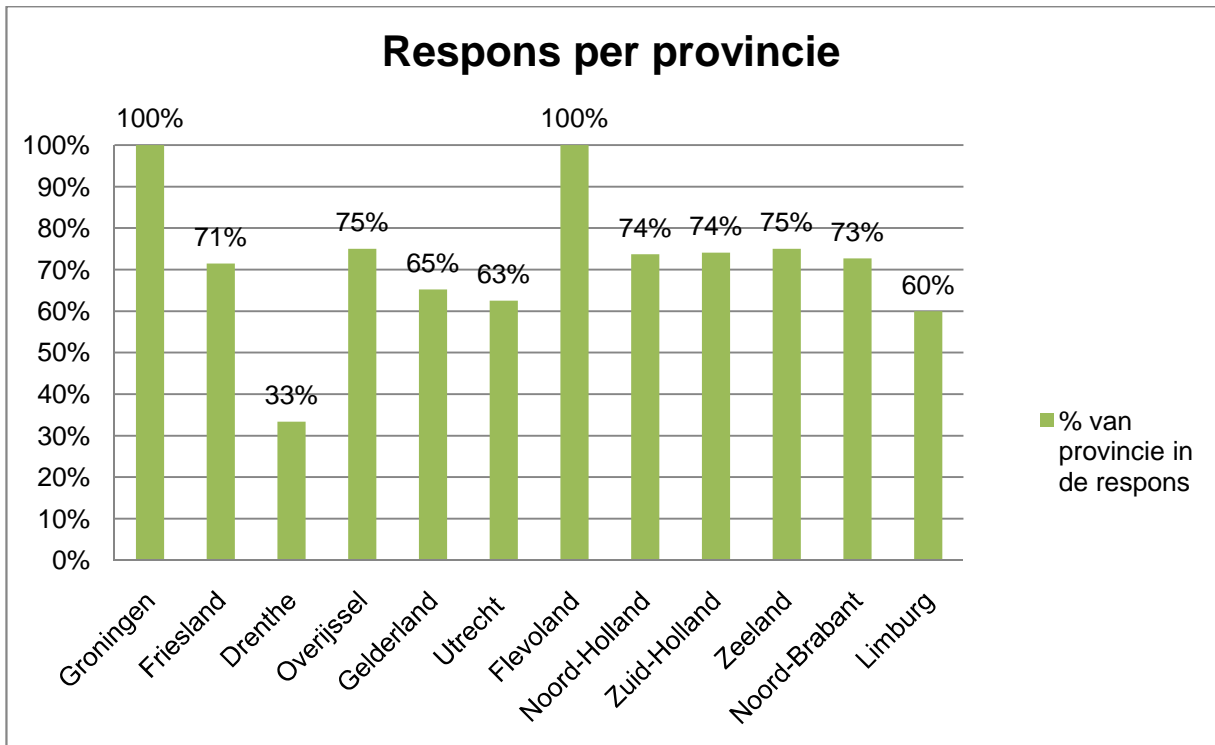
3. RESPONS

Van de 164 aangeschreven bibliotheken hebben 112 bibliotheken de enquête ingevuld. Dit is een respons van 68%. De bibliotheken die hebben deelgenomen aan de enquête hebben in totaal 295 subsidiërende gemeenten. Per 1 januari 2011 is het totale aantal gemeenten in Nederland 418¹. De respons heeft dus betrekking op 71% van alle Nederlandse gemeenten.

Daarmee beslaat de respons in ieder geval een zeer groot deel van Nederland. Vervolgens is de vraag of de bibliotheken in deze respons ook een representatieve weergave zijn van de bibliotheken in de verschillende provincies en van verschillende omvang.

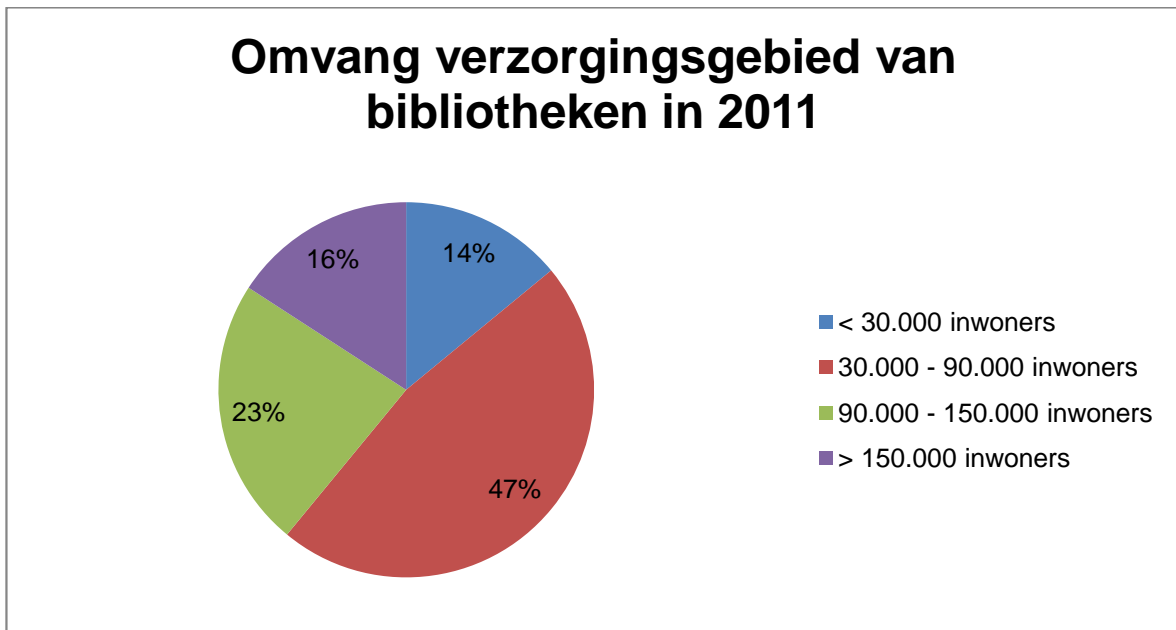
Met uitzondering van Drenthe is de respons goed verdeeld over alle provincies. Uit iedere provincie heeft 60 tot 100% van de bibliotheken meegedaan aan dit onderzoek, alleen in Drenthe was de respons slechts 33%.

¹ Bron: CBS (verkregen op 21-4-2011 via <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/classificaties/overzicht/gemeentelijke-indeling/2011/default.htm>)

Figuur 1: respons per provincie

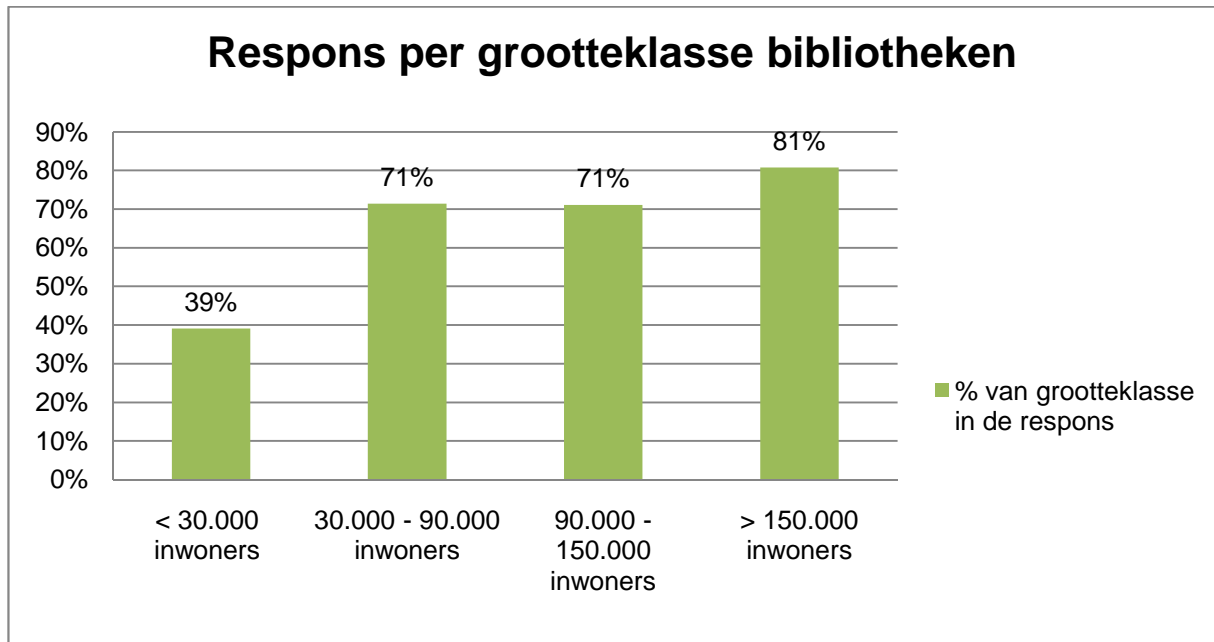
Verder hebben Nederlandse bibliotheken zeer uiteenlopende aantallen inwoners in hun verzorgingsgebied. In 2011 was de verdeling in grootteklassen van alle 164 basisbibliotheken als volgt:

Figuur 2: omvang verzorgingsgebied van bibliotheken in 2011

Verreweg de meeste bibliotheken zijn dus middelgroot, met een verzorgingsgebied van 30.000 tot 90.000 inwoners.

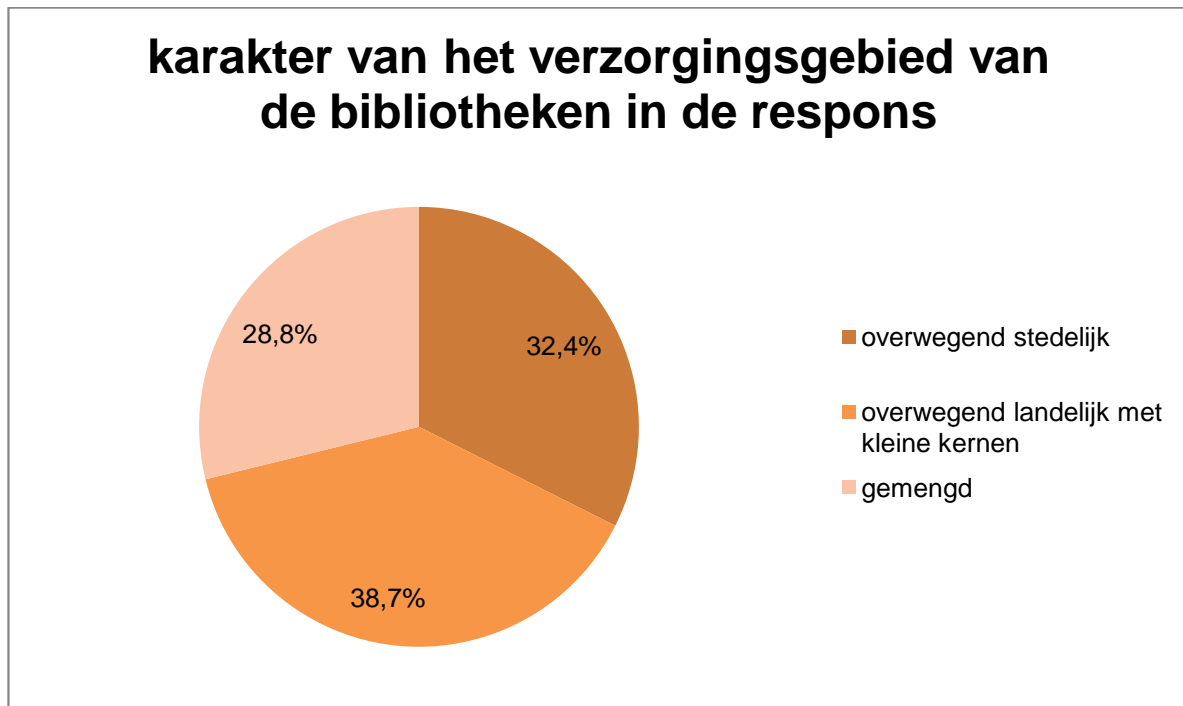
Uit deze vier grootteklassen heeft, met uitzondering van de kleine bibliotheken, steeds meer dan 70% van de bibliotheken deelgenomen aan de enquête. Onder de kleine bibliotheken is de respons slechts 39%. Verder hebben drie van de vier G4-bibliotheken deelgenomen aan dit onderzoek.

Figuur 3: respons per grootteklasse bibliotheken

Gezien de omvang en de samenstelling van de respons geven de uitkomsten van dit onderzoek een goed beeld van de situatie in heel Nederland, alleen voor Drenthe en waar het de kleine bibliotheken met een verzorgingsgebied van minder dan 30.000 inwoners betreft moeten de resultaten met de nodige kanttekeningen bekeken worden.

Verder zijn bibliotheken niet alleen qua omvang maar ook qua karakter van hun verzorgingsgebied erg verschillend. In de respons zijn de verschillende soorten verzorgingsgebied allen vertegenwoordigd. Aangezien, voor zover bekend, nog niet systematisch in kaart is gebracht welk karakter de verzorgingsgebieden van alle 164 basisbibliotheken hebben, kan hier ook niet nagegaan worden in hoeverre de respons op dit punt een afspiegeling is van de situatie in heel Nederland. In de respons ziet de verdeling van de verschillende soorten verzorgingsgebieden er als volgt uit:

Figuur 4: karakter van het verzorgingsgebied van de bibliotheken in de respons

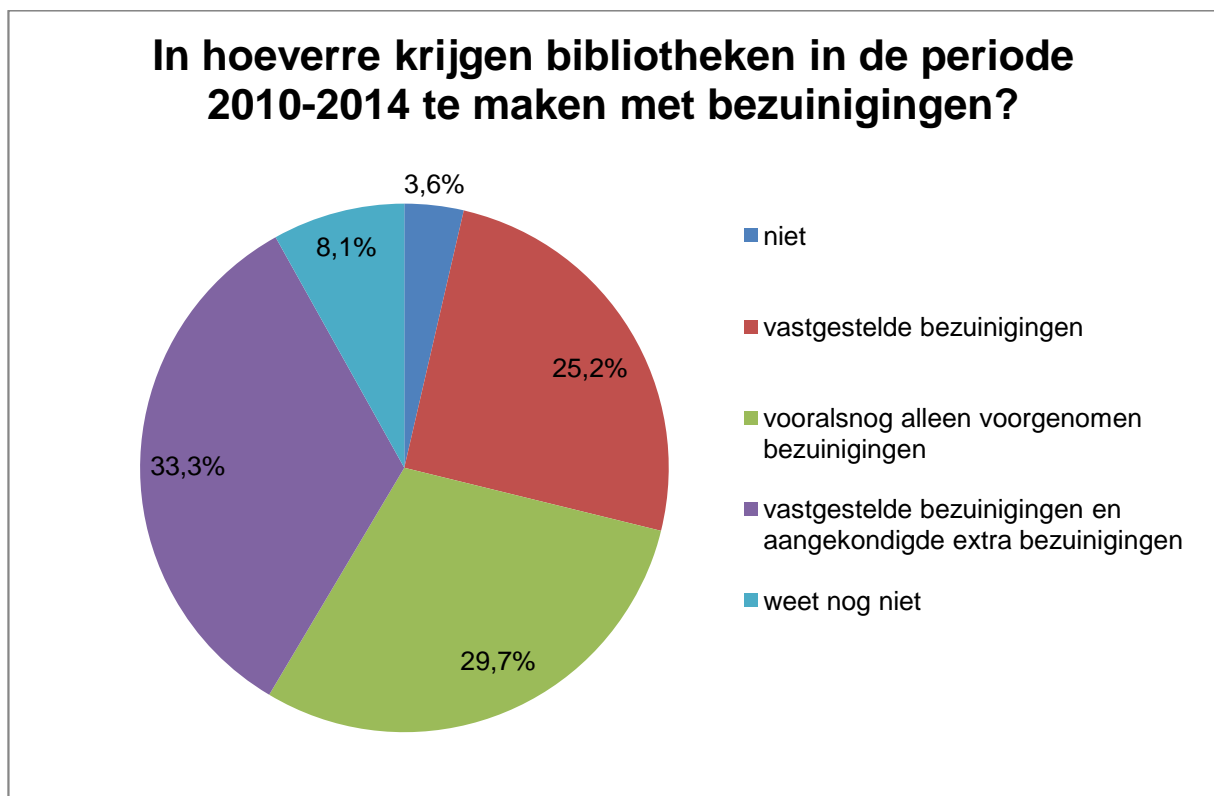
4. ONTWIKKELING SUBSIDIE IN DE PERIODE 2010-2014

4.A. AANTAL BIBLIOTHEKEN MET BEZUINIGINGEN

88 % van de bibliotheken heeft of krijgt in de periode 2010-2014 te maken met bezuinigingen op de gemeentelijke subsidie. 8% van de bibliotheken weet nog niet of er sprake zal zijn van bezuinigingen en bij een kleine 4% van de bibliotheken wordt de komende jaren niet bezuinigd.

59% van de bibliotheken heeft te maken met reeds vastgestelde bezuinigingen. In het vorige onderzoek in 2010 was dit nog slechts bij 30% van de bibliotheken het geval, dus een groot deel van de aangekondigde bezuinigingen is inmiddels omgezet in een vastgesteld gemeentelijk besluit. Bij 33% van de bibliotheken zijn naast de vastgestelde bezuinigingen nog extra bezuinigingen aangekondigd. 30% van de bibliotheken heeft vooralsnog alleen bezuinigingen aangekondigd gekregen, die nog niet zijn vastgesteld en dus mogelijk nog veranderen.

Bij de aangekondigde bezuinigingen weet ruim een derde van de betreffende bibliotheken al concrete bedragen, bijna tweederde van de bibliotheken heeft alleen een algemene aankondiging gekregen.

Figuur 5: percentage bibliotheken dat in de periode 2010-2014 te maken heeft/krijgt met bezuinigingen

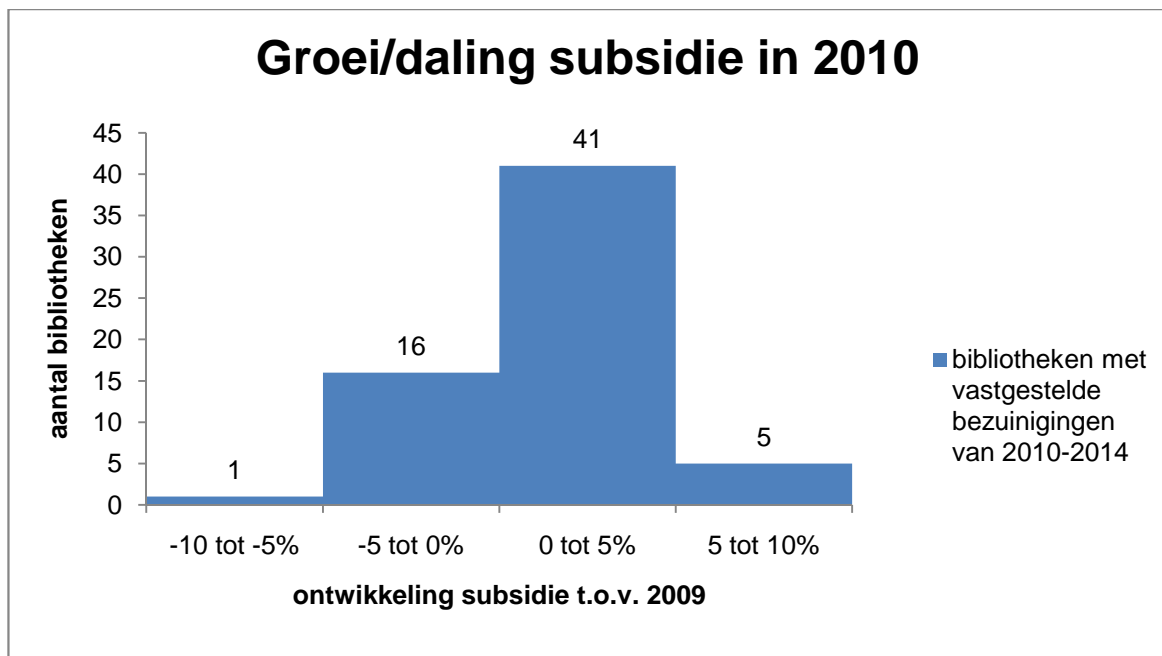
4.B. FEITELIJKE GROEI/DALING GEMEENTELIJKE SUBSIDIE 2010 EN 2011

2010

Gemiddeld was er in 2010 sprake van een lichte groei van de subsidie. De gemiddelde ontwikkeling was 0,9% ten opzichte van 2009². 17 bibliotheken (15% van de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen) hadden in 2010 te maken met een bezuiniging. De grootste bezuiniging was -6,6% en de grootste groei 9,4%.

Van de 41 bibliotheken uit de categorie 0-5% hadden 10 een groei van 0%.

In de provincie Overijssel was, in tegenstelling tot de overige provincies, in 2010 gemiddeld sprake van een lichte daling van de subsidie.

Figuur 6: ontwikkeling subsidie 2010 t.o.v. 2009

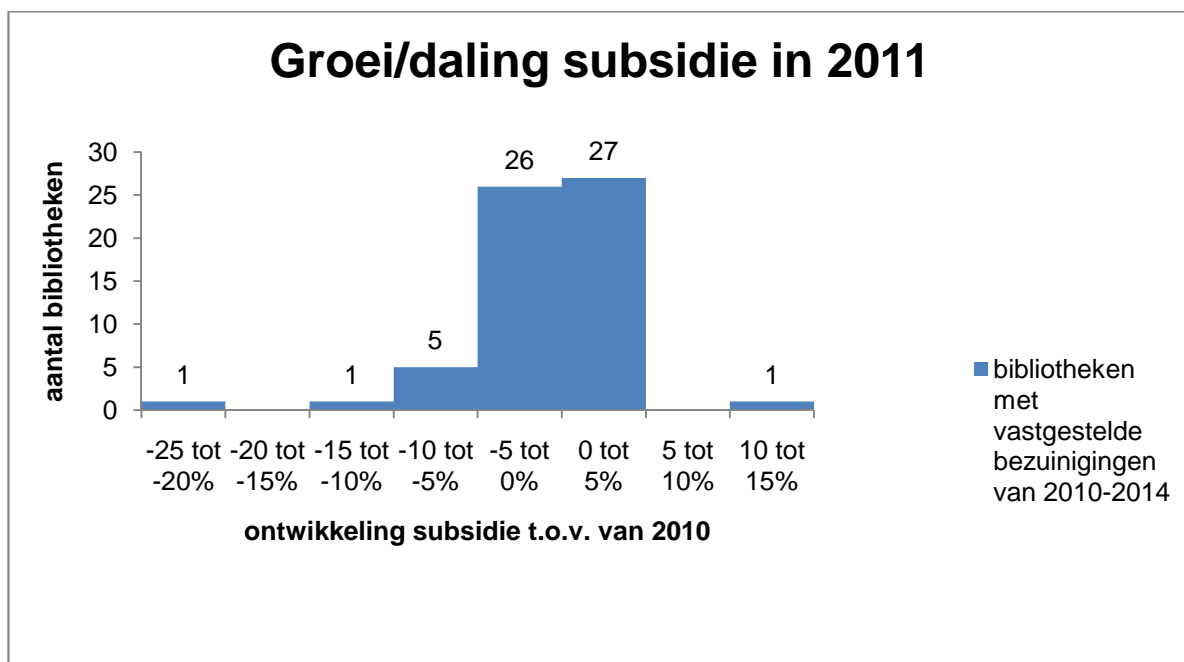
² Het betreft hier de ontwikkeling van bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen en die in de periode 2010-2014 te maken hebben met bezuinigingen. Het beeld dat op basis van deze subgroep ontstaat wordt echter ook bevestigd door de gegevens van het CBS in bijlage 1 betreffende de uitgaven van alle gemeenten aan openbaar bibliotheekwerk. De gemiddelde uitgaven hieraan per inwoner stegen met 1,2% in 2010 t.o.v. 2009.

2011

In 2011 daalt de subsidie van bibliotheken licht ten opzichte van 2010 en er is een aantal uitschieters, zowel qua bezuinigingen als qua groei. De gemiddelde ontwikkeling is -1,4%, de grootste bezuiniging -21%, en de grootste groei 11,1%. 33 bibliotheken (30% van de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen) hebben nu te maken met bezuinigingen. Vooral het aantal bibliotheken met bezuinigingen tot -5% is sterk toegenomen.

Van de 27 bibliotheken uit de categorie 0-5% hebben 12 een groei van 0%.

In Noord-Brabant, Zuid-Holland en met name in Zeeland daalt de subsidie in 2011 gemiddeld sterker dan in de andere provincies.

Figuur 7: ontwikkeling subsidie 2011 t.o.v. 2010

4.C. VERWACHTE GROEI/DALING GEMEENTELIJKE SUBSIDIE 2012-2014

4.C.1. ONTWIKKELING PER JAAR

2012 (vastgesteld)

Als alleen de reeds vastgestelde bezuinigingen worden meegerekend zal in 2012 de gemiddelde ontwikkeling van de subsidie naar verwachting -4,1% zijn ten opzichte van 2011. De grootste bezuiniging is in dat jaar -25,4% en de grootste groei 12,5%. 43 bibliotheken (38% van de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen) hebben voor 2012 reeds vastgestelde bezuinigingen.

Van de 18 bibliotheken uit de categorie 0-5% hebben 14 naar verwachting een groei van 0% of nog geen zicht op de concrete ontwikkeling van de subsidie in dat jaar. Groei lijkt dus over de hele linie vrijwel gestopt in 2012, het aantal bibliotheken met bezuinigingen tot -10% neemt duidelijk toe.

In Gelderland en Zeeland vinden in 2012 gemiddeld grotere bezuinigingen plaats dan in de rest van het land.

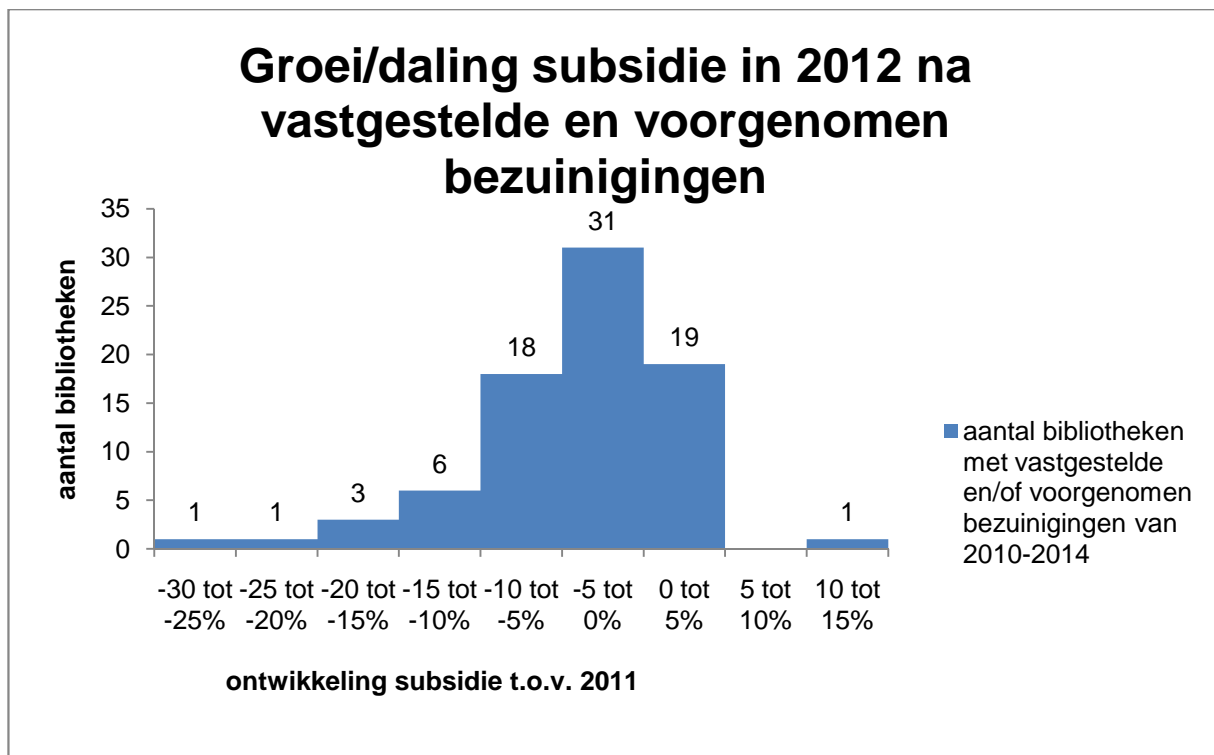

Figuur 8: ontwikkeling subsidie 2012 t.o.v. 2011 o.b.v. vastgestelde bezuinigingen

2012 (vastgesteld en voorgenomen)

Wanneer ook de voorgenomen bezuinigingen voor 2012 meegerekend worden zien we een gemiddelde ontwikkeling van -4,4%, en nog steeds als grootste bezuiniging -25,4% en als grootste groei 12,5%. 60 bibliotheken (54% van de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen) hebben in 2012 te maken met vastgestelde of voorgenomen bezuinigingen.

Van de 19 bibliotheken uit de categorie 0-5% hebben 14 naar verwachting een groei van 0% of nog geen zicht op de concrete ontwikkeling van de subsidie in dat jaar. De voorgenomen bezuinigingen laten ongeveer hetzelfde beeld zien als de reeds vastgestelde: er zijn meer bibliotheken met hogere bezuinigingen, maar tegelijkertijd heeft het grootste aantal bibliotheken te maken met bezuinigingen tot -5%. De toename van bibliotheken met bezuinigingen ligt dan ook vooral in deze categorie.

Figuur 9: ontwikkeling subsidie 2012 t.o.v. 2011 o.b.v. vastgestelde en voorgenomen bezuinigingen

2013 (vastgesteld)

Onder de bibliotheken met reeds vastgestelde bezuinigingen is de gemiddelde ontwikkeling van de subsidie voor 2013 naar verwachting -2,7%. De grootste bezuiniging is -45,9%, de grootste groei 1,2%. De gemiddelde hoogte van de bezuinigingen lijkt dus weer af te nemen, al heeft één bibliotheek in dat jaar te maken met een zeer hoge bezuiniging. 30 bibliotheken (27% van de deelnemers aan de enquête) hebben in 2013 te maken met vastgestelde bezuinigingen.

Verder is er vrijwel nergens meer sprake van groei, van de 32 bibliotheken uit de categorie 0-5% hebben namelijk 28 naar verwachting een groei van 0% of nog geen zicht op de concrete ontwikkeling van de subsidie in dat jaar. Een deel van dit beeld kan betekenen dat bibliotheken nog niet van hun gemeenten gehoord hebben hoe de situatie zich na 2012 zal ontwikkelen.

De hoogste gemiddelde bezuinigingen vinden in 2013 plaats in Gelderland en Flevoland.

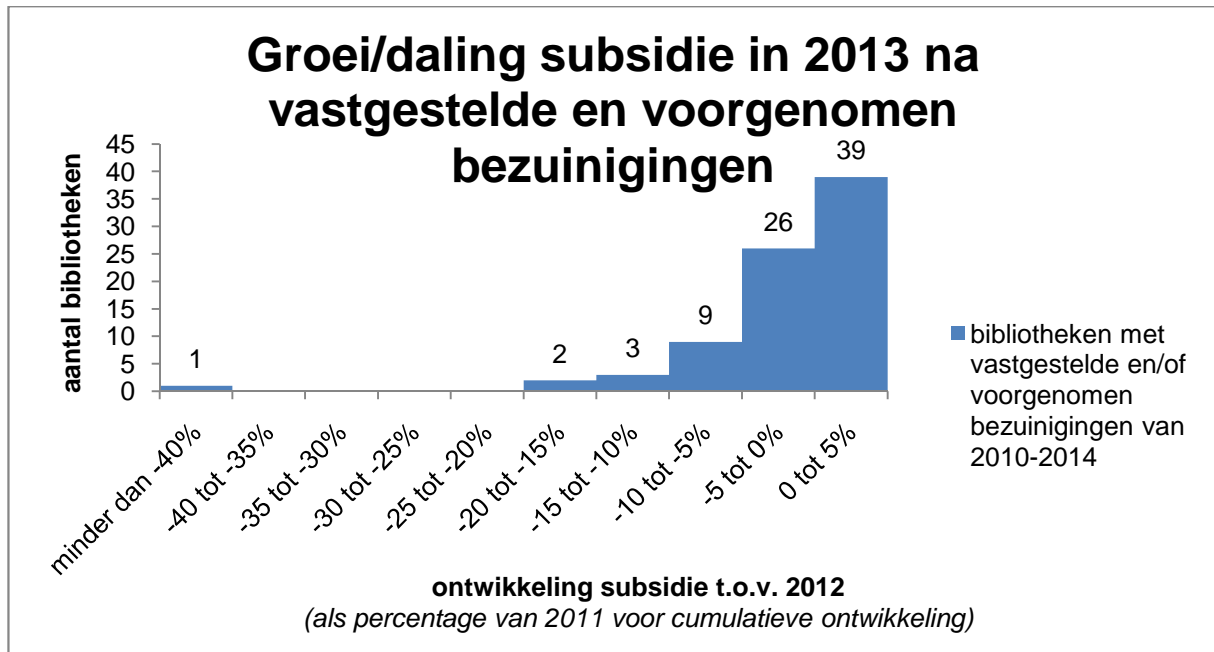

Figuur 10: ontwikkeling subsidie 2013 t.o.v. 2012 o.b.v. vastgestelde bezuinigingen

2013 (vastgesteld en voorgenomen)

Wanneer ook de voorgenomen bezuinigingen meegerekend worden zien we voor 2013 een gemiddelde ontwikkeling van -2,8%, als grootste bezuiniging -45,9% en als grootste groei 2%. 41 bibliotheken (37% van de deelnemers aan de enquête) hebben in 2013 te maken met vastgestelde of voorgenomen bezuinigingen.

Van de 39 bibliotheken uit de categorie 0-5% hebben 34 naar verwachting een groei van 0% of nog geen zicht op de concrete ontwikkeling van de subsidie in dat jaar.

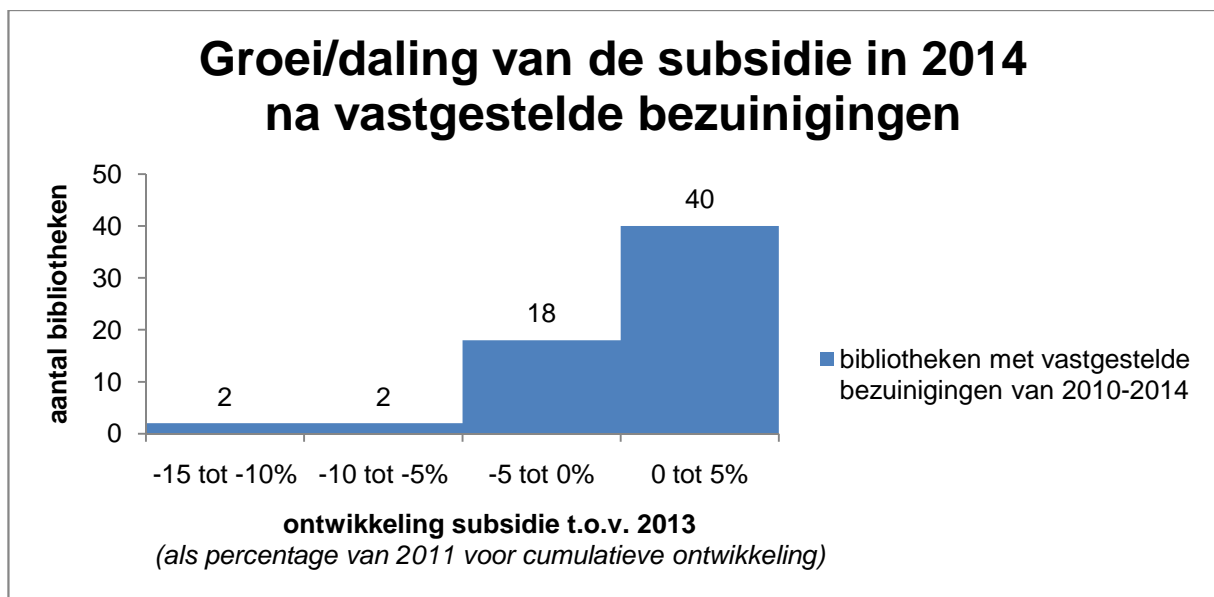
Figuur 11: ontwikkeling subsidie 2013 t.o.v. 2012 o.b.v. vastgestelde en voorgenomen bezuinigingen

2014 (vastgesteld)

Onder bibliotheken met reeds vastgestelde bezuinigingen is de gemiddelde ontwikkeling voor 2014 naar verwachting -1,1%, een verdere afname dus van de bezuinigingen ten opzichte van de voorgaande jaren. De grootste bezuiniging is -13,8% en de grootste groei 1,5%. 22 bibliotheken (20% van de deelnemers aan de enquête) hebben in 2013 te maken met vastgestelde bezuinigingen.

Van de 40 bibliotheken uit de categorie 0-5% hebben 36 naar verwachting een groei van 0% of nog geen zicht op de concrete ontwikkeling van de subsidie in dat jaar.

In Flevoland en Overijssel wordt in 2014 gemiddeld duidelijk meer dan in andere provincies bezuinigd.

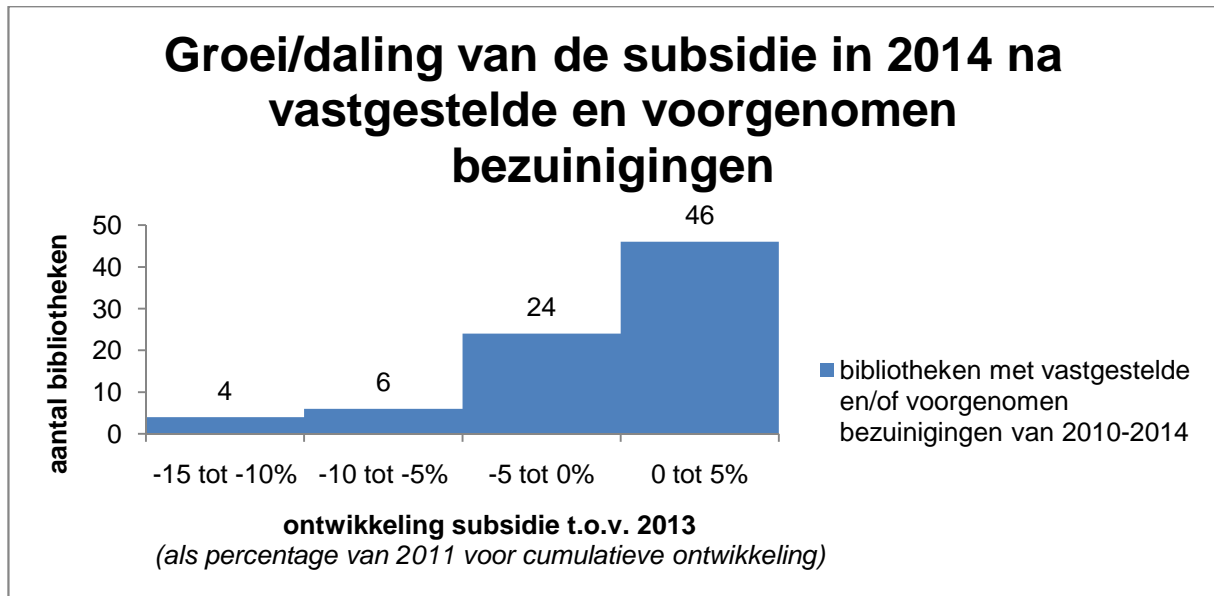

Figuur 12: ontwikkeling subsidie 2014 t.o.v. 2013 o.b.v. vastgestelde bezuinigingen

2014 (vastgesteld en voorgenomen)

Wanneer ook de voorgenomen bezuinigingen meegerekend worden is de gemiddelde ontwikkeling voor 2014 -1,8%, de grootste bezuiniging -13,8% en de grootste groei 2,1%. 34 bibliotheken (30% van de deelnemers aan de enquête) hebben in 2014 te maken met vastgestelde of voorgenomen bezuinigingen.

Van de 46 bibliotheken uit de categorie 0-5% hebben 41 naar verwachting een groei van 0% of nog geen zicht op de concrete ontwikkeling van de subsidie in dat jaar.

Figuur 13: ontwikkeling subsidie 2014 t.o.v. 2013 o.b.v. vastgestelde en voorgenomen bezuinigingen

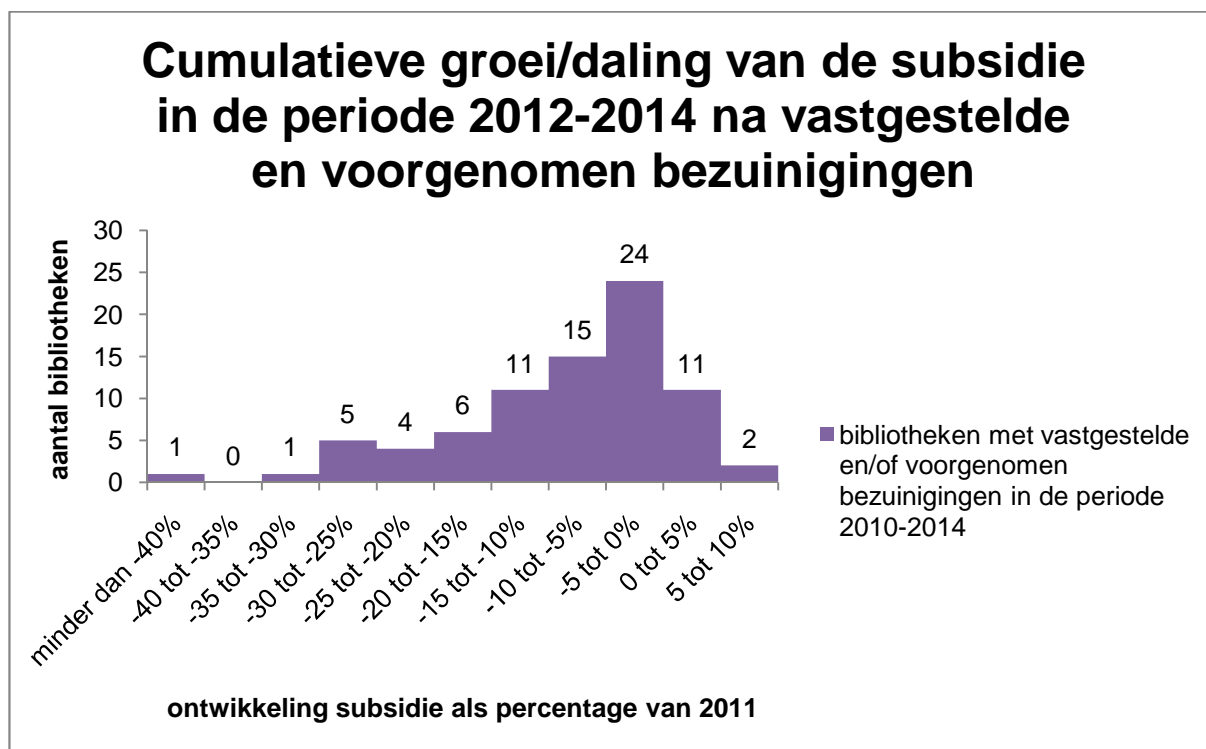
4.C.2 CUMULATIEVE ONTWIKKELING OVER DE PERIODE 2012-2014 T.O.V. 2011

Om na te gaan of de bezuinigingen zich door de jaren heen opstapelen en sommige bibliotheken daardoor uiteindelijk met veel minder subsidie uit moeten komen is ook gekeken naar de cumulatieve bezuinigingen over de periode 2012-2014. Gemiddeld daalt de subsidie van bibliotheken over deze drie jaren ten opzichte van 2011 met -7,9% op basis van de reeds vastgestelde bezuinigingen. De grootste bezuiniging die een bibliotheek over die drie jaren krijgt is -63,4%, de grootste groei is 6,7%. Het betreft hier vastgestelde bezuinigingen, dus dit is het minimale aantal bezuinigingen dat de komende jaren gerealiseerd gaat worden. Het gaat daarbij om 49 bibliotheken, 44% van de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen. 12 bibliotheken krijgen in deze drie jaar een bezuiniging van meer dan -15%.

Figuur 14: cumulatieve ontwikkeling van de subsidie in de periode 2012-2014 o.b.v. vastgestelde bezuinigingen

Wanneer naast de vastgestelde bezuinigingen ook de voorgenomen bezuinigingen meegenomen worden, daalt de subsidie van bibliotheken in de periode 2012 -2014 ten opzichte van 2011 gemiddeld met -9,1%. De hoogste bezuiniging over die drie jaren is dan -69%, de hoogste groei 6,7%. Het betreft 67 bibliotheken ofwel 60% van de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen. 17 bibliotheken krijgen in deze drie jaar naar verwachting een bezuiniging van meer dan -15%.

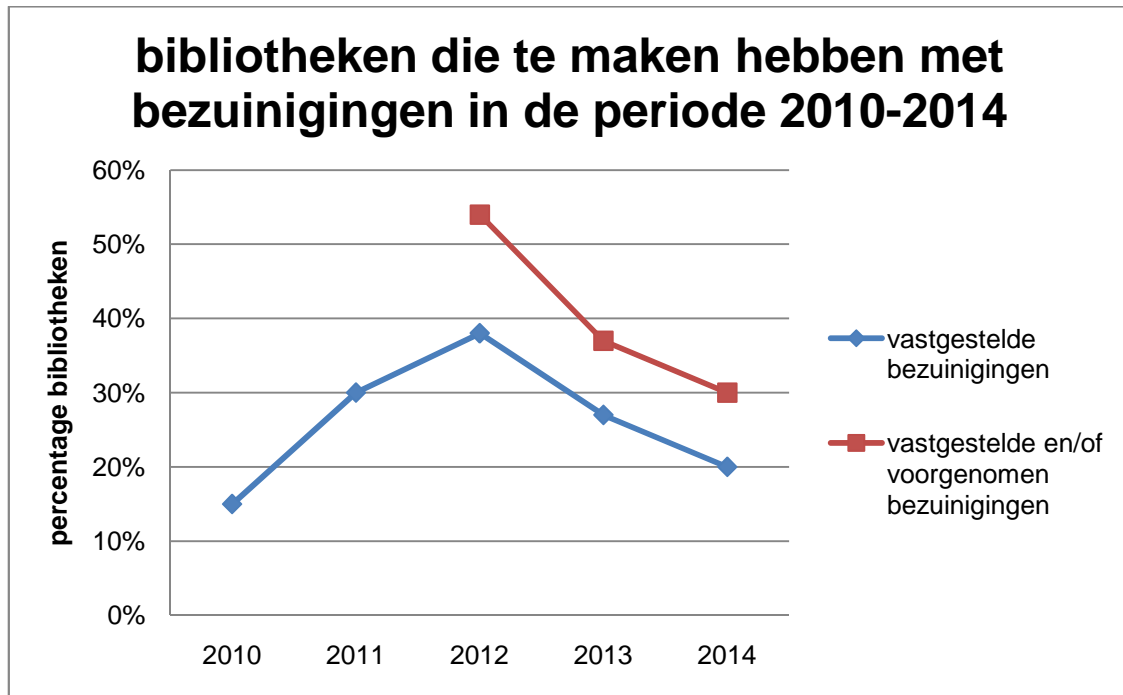

Figuur 14: cumulatieve ontwikkeling van de subsidie in de periode 2012-2014 o.b.v. vastgestelde en voorgenomen bezuinigingen

Samenvattend kan geconstateerd worden dat verreweg de meeste bibliotheken in de periode 2012-2014 naar verwachting te maken krijgen met bezuinigingen tot maximaal -15% over deze drie jaar ten opzichte van 2011. 17 bibliotheken (15% van de deelnemers aan de enquête) zal meer moeten bezuinigen, 7 bibliotheken zelfs meer dan een kwart van hun subsidie.

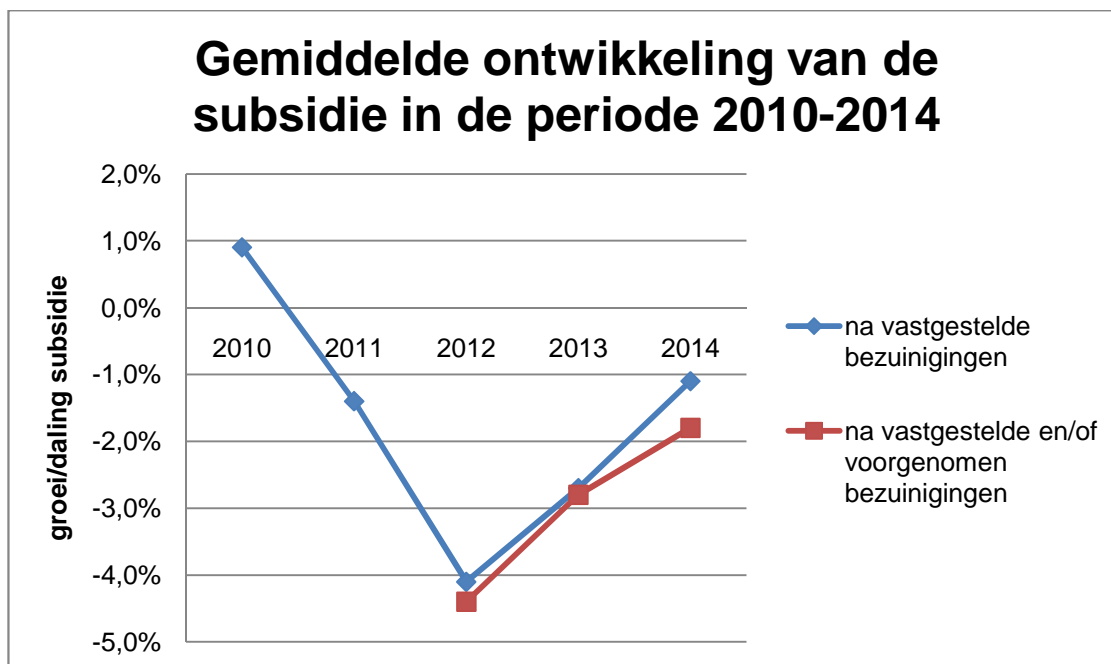
4.C.3. TREND

Er lijkt een duidelijke piek te zijn bij het jaar 2012 wat betreft het aantal bibliotheken dat te maken heeft met bezuinigingen en ook wat de gemiddelde hoogte van die bezuinigingen betreft. Daarna neemt het aantal bibliotheken met bezuinigingen sterk af en daalt de gemiddelde subsidie beduidend minder sterk.

Figuur 15: ontwikkeling aantal bibliotheken met vastgestelde en/of aangekondigde bezuinigingen

Bij deze trendlijn moet nadrukkelijk een kanttekening geplaatst worden. Het betreft hier alleen de bibliotheken die al concreet zicht hadden op vastgestelde of nader gespecificeerde aangekondigde bezuinigingen. Daarnaast heeft 39% van de bibliotheken wel aangegeven dat er voor de periode 2012-2014 bezuinigingen zijn aangekondigd, maar niet voor welk jaar en hoeveel. Deze bibliotheken zitten niet in de trendlijn. Deze 39% ontbreken in de figuur ook voor het jaar 2012, dus de sterke knik naar beneden vanaf 2013 betekent waarschijnlijk niet alleen dat er bij veel bibliotheken nog niets bekend is over de bezuinigingen voor die jaren. Hoewel deze gegevens zeer voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden lijken de cijfers toch aan te geven dat er in 2012 een hoogtepunt in de bezuinigingen zit, zowel qua aantal bibliotheken dat ermee te maken krijgt als qua hoogte van de bezuinigingen (zie figuur 16). Daarna lijken de bezuinigingen af te nemen, al zijn uitspraken daarover prematuur, omdat veel gemeenten nog geen concrete voornemens hebben voor die jaren.

Figuur 16: ontwikkeling van de subsidie in de periode 2012-2014

Figuur 16 laat zien dat in 2012 de subsidie gemiddeld met -4,4% daalt, waarna er in 2013 en 2014 een beduidend minder grote daling van de subsidie ten opzichte van 2011 plaats vindt. Verder valt op dat de gemiddelde hoogte van de bezuinigingen nauwelijks verandert wanneer naast de vastgestelde bezuinigingen ook de voorgenomen bezuinigingen meegerekend worden. De voorgenomen bezuinigingen laten gemiddeld dus ongeveer hetzelfde beeld zien als de reeds vastgestelde bezuinigingen. Het is dus niet aan te nemen dat er door het realiseren van tot nu toe slechts aangekondigde bezuinigingen ineens een sterke toename van hoge bezuinigingen plaatsvindt.

5. SUBSIDIENIVEAU PER INWONER

5.A. GEMIDDELD SUBSIDIENIVEAU

Volgens de gegevens van het CBS (zie bijlage 1) gaven gemeenten in 2009 gemiddeld € 24,95 per inwoner uit aan openbaar bibliotheekwerk. In 2010 was dat € 25,26 per inwoner (voor 2010 betreft het nog voorlopige cijfers). De laagste subsidie die een gemeente per inwoner in 2010 voor bibliotheekwerk gaf was € 1, de hoogste € 101. De gemiddelde bedragen zijn niet uitgesplitst naar grootteklasse, dus hierin zitten zowel grote als kleine bibliotheken. Deze bedragen zijn inclusief kosten voor huisvesting, die gemiddeld ongeveer 20% bedragen. Exclusief huisvesting gaven gemeenten dus in 2010 gemiddeld € 20,21 uit aan openbaar bibliotheekwerk.

5.B. INSTAPNIVEAU

Als minimaal benodigde subsidie voor bibliotheken wordt vaak naar het instapniveau verwezen. Dit instapniveau dateert uit 2003 en bedroeg destijds 11, 12 en 15 euro al naar gelang het aantal inwoners van de subsidiërende gemeente. Zoals echter ook de VNG in haar ledenbrief van 28 januari 2010 zegt moeten deze getallen uit 2003 nog geïndexeerd worden.

Ter vergelijking geeft de VNG in haar ledenbrief het nominaal accres van het gemeentefonds. Wanneer deze getallen voor indexering gebruikt worden ziet het instapniveau er door de jaren heen als volgt uit (* tot en met 2008 zijn de percentages uit de VNG-ledenbrief van januari 2010 overgenomen, voor 2009 t/m 2011 zijn de percentages uit het Aanvullend Bestuursakkoord Rijk-VNG van april 2009 gebruikt):

			< 30.000	30.000-90.000	> 90.000
2003	nominaal gemeentefonds	accres	€ 11,00	€ 12,00	€ 15,00
2004		-0,26%	€ 10,97	€ 11,97	€ 14,96
2005		1,64%	€ 11,15	€ 12,17	€ 15,21
2006		2,95%	€ 11,48	€ 12,52	€ 15,65
2007		4,24%	€ 11,97	€ 13,05	€ 16,32
2008		5,40%	€ 12,61	€ 13,76	€ 17,20
*2009		5,90%	€ 13,36	€ 14,57	€ 18,21
2010		0,50%	€ 13,42	€ 14,64	€ 18,31
2011		0,50%	€ 13,49	€ 14,72	€ 18,40

Figuur17: indexering instapniveau, exclusief huisvestingskosten (gemiddeld 20%)

5.C. BIBLIOTHEKEN ONDER HET INSTAPNIVEAU

Uit de enquête komt naar voren dat in 2010 12 (11%) van de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen onder het instapniveau gefinancierd werden. 27 bibliotheken verwachten door de bezuinigingen in de periode 2011-2014 onder het instapniveau te komen. Als de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen een goede afspiegeling van de bibliotheken in Nederland zijn (afgezien van de Drentse bibliotheken en de bibliotheken kleiner dan 30.000 inwoners is dit het geval) betekent dit dat in 2014 24% van alle bibliotheken onder het instapniveau gefinancierd wordt.

Bibliotheken onder het instapniveau in 2010

Van de 12 bibliotheken die in 2010 onder het instapniveau zaten had er geen enkele een verzorgingsgebied van minder dan 30.000 inwoners en maar 1 een verzorgingsgebied van 30.000 tot 90.000 inwoners. Het betreft vooral bibliotheken met een groot verzorgingsgebied (90.000 tot 150.000 inwoners), hiervan zaten er in 2010 7 onder het instapniveau. Verder zaten er 4 bibliotheken met een zeer groot verzorgingsgebied (meer dan 150.000 inwoners) onder het instapniveau.

Het betreft bibliotheken die een overwegend landelijk verzorgingsgebied met kleine kernen hebben (7 bibliotheken) of een gemengd verzorgingsgebied (5 bibliotheken). Geen enkele bibliotheek met een stedelijk verzorgingsgebied zat in 2010 onder het instapniveau. Bibliotheken in landelijke gebieden met kleine kernen zijn vaak juist zeer grote basisbibliotheken waar vele kleine gemeenten bij aangesloten zijn.

Bibliotheken onder het instapniveau in 2011-2014

Van de 27 bibliotheken die in de periode 2011-2014 met hun subsidie onder het instapniveau verwachten te komen hebben er 2 een verzorgingsgebied van minder dan 30.000 inwoners, 8 een verzorgingsgebied van 30.000 tot 90.000 inwoners, 12 een verzorgingsgebied van 90.000 tot 150.000 inwoners en 5 een verzorgingsgebied van meer dan 150.000 inwoners. Nog steeds betreft het dus vooral grote bibliotheken, maar ook veel middelgrote bibliotheken krijgen nu te maken met een subsidie onder het instapniveau.

Bij 2 van deze bibliotheken gaat het om bibliotheken met een stedelijk verzorgingsgebied, 17 bibliotheken hebben een landelijk verzorgingsgebied met kleine kernen en 8 een gemengd verzorgingsgebied.

Samenvattend kan er gesteld worden dat vooral grote en middelgrote basisbibliotheken in landelijke gebieden met kleine kernen de komende jaren met hun subsidie tot onder het instapniveau zullen dalen. In 2014 wordt naar verwachting 40% van alle basisbibliotheken in landelijke gebieden met kleine kernen onder het instapniveau gefinancierd.

6. VERWACHTE EFFECTEN VAN DE BEZUINIGINGEN

De gemeentelijke bezuinigingen werken door op alle aspecten van het bibliotheekwerk en zullen, zoals in hoofdstuk 7 zal blijken, grote gevolgen hebben voor de inrichting van het 'bibliotheeklandschap' en de invulling van bibliotheekwerk. In het voorliggende hoofdstuk wordt per aspect van bibliotheekwerk beschreven welke effecten de bezuinigingen naar verwachting zullen hebben. Wel moet hier opgemerkt worden dat de beschreven effecten een inschatting zijn van bibliotheekdirecteuren op basis van vastgestelde en aangekondigde bezuinigingen. De aangekondigde bezuinigingen kunnen nog aanzienlijk veranderen, zowel naar boven als naar beneden. De beschreven effecten moeten dan ook voorzichtig geïnterpreteerd worden.

6.A. FRONT-OFFICE

65% van de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen verwacht dat de bezuinigingen zullen doorwerken op het personeel in de front-office. Slechts 6% van de bibliotheken verwacht dat de bezuinigingen *niet* zullen doorwerken op de front-office en 29% kan dit nog niet inschatten of heeft de vraag niet beantwoord.

In de enquête is gevraagd om een inschatting van de ontwikkeling van het aantal fte in de front-office voor de periode 2011-2014 te maken³. In bibliotheken die verwachten dat de bezuinigingen op de front-office doorwerken zal het aantal fte in de front-office in 2012 gemiddeld 4% dalen ten opzichte van 2011. In 2013 zal er naar verwachting gemiddeld 12% minder personeel in de front-office werkzaam zijn dan in 2011 en in 2014 14% minder dan in 2011.

In de front-office zal vooral op de klantenservice en op informatiemedewerkers bezuinigd worden.

6.B. BACK-OFFICE

44% van de bibliotheken verwacht effecten van de bezuinigingen op de hoeveelheid personeel in de back-office. 19% van de bibliotheken verwacht dat de bezuinigingen *niet* zullen doorwerken op de back-office en 37% kan dit nog niet inschatten of heeft de vraag niet beantwoord.

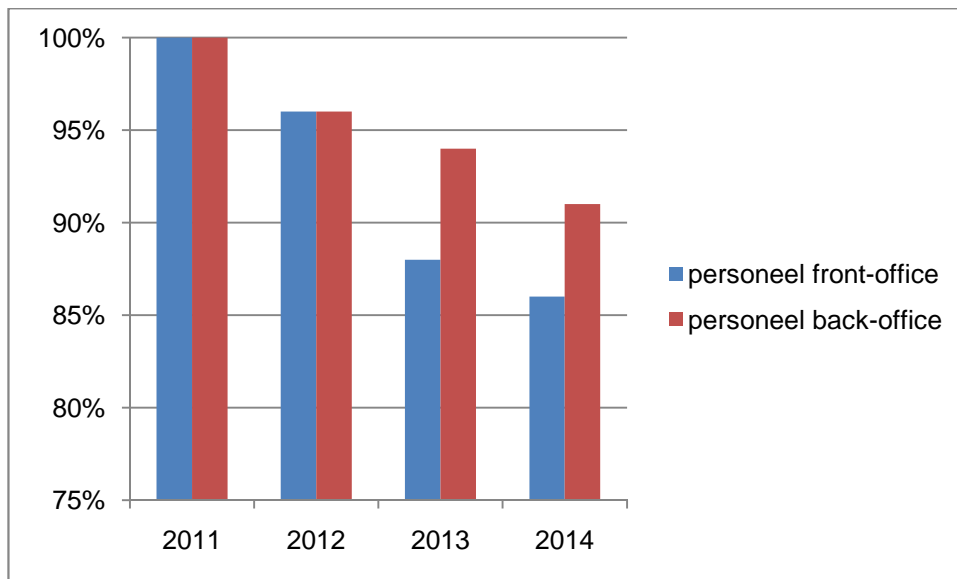
In de enquête is ook gevraagd om een inschatting van de ontwikkeling van het aantal fte in de back-office te maken⁴. Bij bibliotheken die effecten van de bezuinigingen op de back-office verwachten zal het personeel in de back-office in 2012 gemiddeld 4% dalen ten opzichte van 2011. In 2013 zal er naar verwachting gemiddeld 6% minder personeel in de back-office werkzaam zijn dan in 2011 en in 2014 9% minder dan in 2011.

De bezuinigingen in de back-office zullen betrekking hebben op zeer uiteenlopende specialisten.

Naar verwachting zullen de bezuinigingen op de back-office minder sterk doorwerken dan op de front-office, zoals onderstaande figuur laat zien. De daling van personeel in de back-office betreft ook een kleiner aantal bibliotheken dan de daling in de front-office.

³ 58 bibliotheken hebben een inschatting van de ontwikkeling van het personeel in de front-office gemaakt, dit is 52% van de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen.

⁴ 36 bibliotheken hebben een inschatting van de ontwikkeling van het personeel in de back-office gemaakt (dit is 32% van de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen).

Figuur 18: ontwikkeling aantal fte in front-office en back-office in de periode 2011-2014 bij de bibliotheken die hierop effecten van de bezuinigingen verwachten en die al een inschatting van de fte's konden maken (dit is voor front-office 52% en voor back-office 32% van de bibliotheken)

6.C. COLLECTIE

53% van de bibliotheken verwacht dat de bezuinigingen zullen doorwerken op de collectie, 16% verwacht geen effecten op de collectie en 31% kan dit nog niet inschatten.

44% verwacht dat de collectie kleiner zal worden, 27% verwacht dat de collectie minder breed zal worden, 21% verwacht minder vaak nieuwe aankopen te zullen doen en 11% verwacht door de bezuinigingen een andersoortige collectie te krijgen. 1 bibliotheek verwacht in de toekomst helemaal geen collectie meer te hebben.

Een 'andersoortige collectie' omschrijven bibliotheken vaak als:

- meer fictie, minder non-fictie
- meer digitaal in plaats van boeken
- minder toptitels met leenrecht
- muziekcollections afstoten

6.D. ACTIVITEITEN

42% van de bibliotheken verwacht dat de bezuinigingen zullen doorwerken op de activiteiten en 23% verwacht dat de bezuinigingen *niet* zullen doorwerken op de activiteiten. 35% weet het nog niet of heeft de vraag niet beantwoord.

36% verwacht minder activiteiten te zullen aanbieden, 20% zal in minder vestigingen activiteiten aanbieden, 11% niet meer in alle gemeenten uit het verzorgingsgebied, 8% zal geen bovenlokale activiteiten meer aanbieden en 7% zal alleen nog in de centrale vestiging activiteiten aanbieden.

7% zal andersoortige activiteiten aanbieden, namelijk:

- op grotere bezoekersaantallen gericht
- activiteiten die meer eigen inkomsten genereren, zoals duurzame dienstverlening aan onderwijs
- meer of uitsluitend op doelgroepen gericht
- activiteiten die minimaal kostendekkend zijn
- activiteiten waarbij de bibliotheek meer als facilitaire aanbieder fungeert en niet als medeorganisator

6.E. OPENINGSUREN

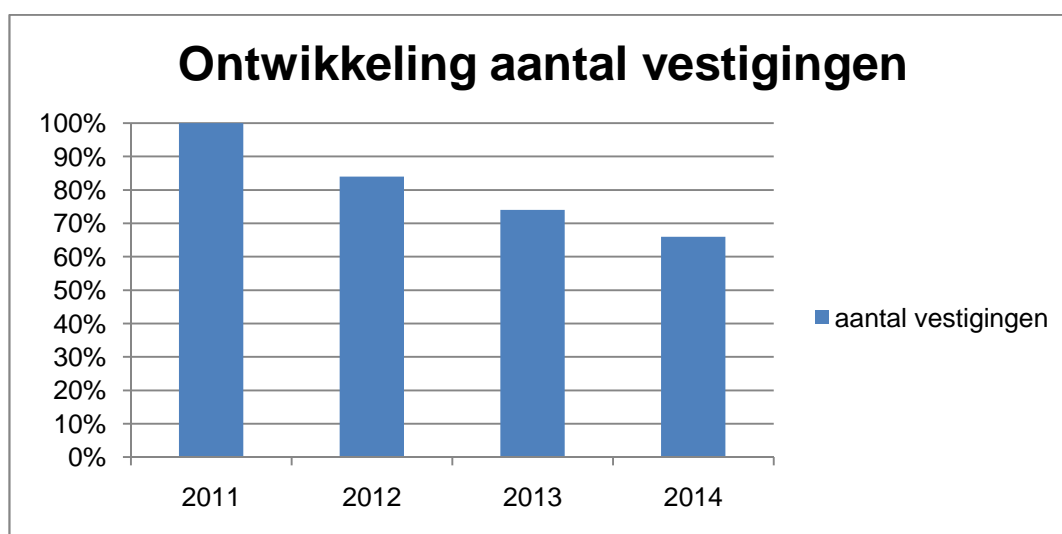
41% van de bibliotheken verwacht dat de bezuinigingen zullen doorwerken op de openingsuren. 26% verwacht dat de bezuinigingen *niet* op de openingsuren zullen doorwerken en 33% weet het nog niet. 15% van de bibliotheken verwacht de komende jaren minder openingsuren te krijgen in één of enkele vestigingen, 12% verwacht minder openingsuren in alle vestigingen en 11% verwacht minder openingsuren in bepaalde gemeenten uit het verzorgingsgebied.

Veel bibliotheken geven aan dat vestigingen worden omgevormd tot of vervangen door servicepunten met minder openingsuren en meer zelfservice.

6.F. VESTIGINGEN

46% van de bibliotheken verwacht dat de bezuinigingen zullen doorwerken op het aantal vestigingen. 21% van de bibliotheken geeft aan *geen* vestigingen te gaan sluiten en een derde van de bibliotheken kan nog niet inschatten of ze dit zullen doen of heeft de vraag over de effecten op de vestigingen niet beantwoord.

In de enquête is gevraagd om een inschatting van de ontwikkeling van het aantal vestigingen voor de periode 2011-2014 te maken⁵. In de bibliotheken die verwachten het aantal vestigingen te moeten verminderen is in 2010 het aantal vestigingen ten opzichte van 2009 vrijwel gelijk gebleven. In 2011 is het aantal vestigingen gemiddeld met 4% gedaald. In 2012 zal het aantal vestigingen naar verwachting met 12% dalen ten opzichte van 2011. In 2013 verwachten deze bibliotheken 26% minder vestigingen dan in 2011 te hebben en in 2014 34% minder.

Figuur 19: ontwikkeling aantal vestigingen in de periode 2011-2014 bij de bibliotheken die hierop effecten van de bezuinigingen verwachten en die al een inschatting hiervan konden maken (dit is 40% van de bibliotheken)

⁵ 45 bibliotheken hebben een inschatting van de ontwikkeling van het aantal vestigingen gemaakt, dit is 40% van de bibliotheken die aan de enquête hebben deelgenomen.

Het aantal vestigingen zal de komende jaren dus sterk afnemen, in ieder geval in bijna de helft (46%) van de bibliotheken en mogelijk in meer bibliotheken. Bij veel bibliotheken gaat het sluiten van vestigingen samen met het openen van een groot aantal kleine servicepunten, leespunten of mediatheken. Veel bibliotheken kiezen voor nieuwe spreidingsconcepten, zoals in hoofdstuk 7 verder beschreven wordt.

6.G. INVESTERINGEN EN GEBOUWEN

34% van de bibliotheken verwacht dat de bezuinigingen zullen doorwerken op de investeringen en de gebouwen, 23% verwacht geen effecten hierop en 43% kan dit nog niet inschatten of heeft de vraag niet beantwoord.

Bij 19% van de bibliotheken worden de investeringen bevroren, 13% van de bibliotheken gaat eigen gebouwen afstoten, bij 10% gaat een geplande restyling niet door en bij 4% gaat een geplande nieuwbouw niet door.

6.H. TARIEVEN

46% van de bibliotheken verwacht de tarieven te zullen verhogen als gevolg van de bezuinigingen. 14% verwacht de tarieven *niet* te verhogen en 40% kan dit nu nog niet inschatten of heeft deze vraag niet beantwoord.

Veel bibliotheken gaven aan dat de tarieven in 2011 al flink (vaak 10%) verhoogd zijn. In sommige provincies zijn uniforme tarieven afgesproken, wat bij sommige bibliotheken ook tot verhoging van tarieven leidt.

7. BELEIDSKEUZES ALS GEVOLG VAN DE BEZUINIGINGEN

Zoals uit het voorgaande hoofdstuk al blijkt zijn veel bibliotheken genoodzaakt bepaalde keuzes ten aanzien van de spreiding van bibliotheekvoorzieningen en de inhoud van het bibliotheekwerk te maken om de bezuinigingen op te kunnen vangen. In de enquête hebben we verschillende opties aan de bibliotheken voorgelegd voor mogelijke beleidskeuzes die uit het eerdere onderzoek 'een krimpend perspectief' (Kasperkovitz, 2010) naar voren kwamen. We hebben bibliotheken gevraagd in hoeverre zij naar aanleiding van de bezuinigingen een dergelijke beleidskeuze verwachten te gaan maken. Ook voor dit hoofdstuk geldt weer dat de beschreven keuzes voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden, omdat ze deels gebaseerd zijn op aannames over komende bezuinigingen. Het beeld dat ontstaat moet dan ook vooral als een richting gezien worden waarin de bibliotheeksector zich ontwikkelt en niet als een exacte voorspelling.

7.A. SPREIDING BIBLIOTHEEKVOORZIENINGEN

Uit het eerdere onderzoek in 2010 ('Een krimpend perspectief') kwam duidelijk naar voren dat bibliotheken drastische keuzes gaan maken ten aanzien van de spreiding van bibliotheekvoorzieningen. Ook volgens het DSP-rapport over bezuinigingen op kunst en cultuur (Bogaart en van der Horst, 2011) werken de bezuinigingen sterk door op de spreiding. De bezuinigingen op de bibliotheek worden volgens DSP vooral gerealiseerd door het sluiten van nevenvestigingen. De hoofdvestiging van de bibliotheek krijgt daarmee een andere rol. Vooral ook omdat sommige gemeenten juist weer investeren in nieuw- of verbouw van de centrale vestiging. De uitkomsten uit het voorliggende vervolgonderzoek sluiten hierbij aan, maar laten ook zien dat diverse bibliotheken voor andere opties kiezen.

Optie 1: Afstoten van vestigingen om een kwalitatief hoogwaardige centrale over te houden

12% van de bibliotheken zal vestigingen afstoten en zich concentreren op een kwalitatief hoogwaardige centrale. 35% van de bibliotheken maakt beleidskeuzes die een stuk in die richting gaan. 22% van de bibliotheken kiest nadrukkelijk niet voor deze optie.

Optie 2: De centrale vestiging sluiten om wijkvestigingen of vestigingen in scholen open te kunnen houden.

Een enkele bibliotheek gaat de centrale vestiging sluiten om wijkvestigingen of vestigingen in scholen open te kunnen houden en 4% van de bibliotheken gaat beleidsmatig een eind die kant op. Verreweg de meeste bibliotheken (58%) gaan dit echter zeker niet doen.

Optie 3: Openhouden van zoveel mogelijk vestigingen voor een brede spreiding

13% van de bibliotheken kiest er volledig voor om zoveel mogelijk vestigingen open te houden en 17% van de bibliotheken gaat in het beleid een eind die kant op. Tegelijkertijd geeft 37% van de bibliotheken aan dit juist niet te gaan doen. Er lijken dus qua spreiding twee verschillende typen basisbibliotheken te ontstaan, één type gericht op een zo breed mogelijke spreiding en één type met de nadruk op een hoogwaardige centrale ten koste van de spreiding.

Optie 4: Afstoten van gebouwen en bibliotheekvoorzieningen onderbrengen in gebouwen van andere organisaties (scholen, wijkcentra, verzorgingshuizen)

12% van de bibliotheken gaat voluit voor deze optie en nog eens 35% gaat een heel stuk in deze richting. Slechts 11% van de bibliotheken geeft aan dit niet te zullen doen. Dit betekent dat de meeste bibliotheken de komende jaren een stuk minder eigen gebouwen zullen krijgen.

Optie 5: Bemenste vestigingen vervangen door servicepunten/automaten

Een klein aantal bibliotheken (4%) kiest er nadrukkelijk voor om bemenste vestigingen te vervangen door servicepunten/automaten. 33% van de bibliotheken zal dit in meer of mindere mate doen en 29%

van de bibliotheken kiest er juist voor om dit niet te doen. Ook hier lijken weer twee typen bibliotheken te ontstaan, degenen die bezuinigingen opvangen door meer te automatiseren en degenen die juist de inzet van mensen in de bibliotheek van groot belang vinden.

Optie 6: Afstoten van alle gebouwen (inclusief centrale) en de bibliotheekfunctie op een geheel nieuwe manier vormgeven

3% van de bibliotheken is van plan om alle bibliotheekgebouwen af te stoten en de bibliotheekfunctie op een volledig nieuwe wijze vorm te geven. 9% van de bibliotheken gaat in de beleidskeuzes een eind in deze richting. 53% van de bibliotheken kiest niet voor deze optie.

Figuur 20: beleidskeuzes die bibliotheken maken t.a.v. de spreiding van bibliotheekvoorzieningen

Ten aanzien van de spreiding kiezen bibliotheken er dus op grote schaal (56%) voor om eigen gebouwen af te stoten en de bibliotheekfunctie onder te brengen in gebouwen van andere organisaties. Veel bibliotheken sluiten (neven)vestigingen, maar openen grote aantallen schoolmediatheken, leespunten, servicepunten of nemen deel aan kulturhuizen.

Bijna de helft (46%) van de bibliotheken offert in meer of mindere mate vestigingen op om de kwaliteit in de centrale hoog te kunnen houden. Tegelijkertijd probeert 30% van de bibliotheken juist zoveel mogelijk vestigingen open te houden om de spreiding zo breed mogelijk te houden. 38% van de bibliotheken vervangt bemenste vestigingen door servicepunten of automaten, waarmee sommige bibliotheken zelfs een uitbreiding van het aantal openingsuren weten te realiseren.

Een klein aantal bibliotheken (12%) streeft ernaar alle gebouwen af te stoten en de bibliotheekfunctie op een geheel nieuwe wijze vorm te geven.

7.B. INHOUD BIBLIOTHEEKWERK

Ook de inhoudelijke invulling van bibliotheekwerk verandert drastisch als gevolg van de bezuinigingen. We hebben weer een aantal opties aan de bibliotheken voorgelegd die uit het vorige onderzoek naar voren waren gekomen.

Optie 1: Afstoten van taken die niet rechtstreeks te maken hebben met lezen en leesbevordering

Slechts 1 bibliotheek kiest er volledig voor om dit te gaan doen en 35% van de bibliotheken gaat beleidsmatig een stuk in die richting. Tegelijkertijd kiest 34% van de bibliotheken hier juist bewust niet voor.

Optie 2: Taken die niet rechtstreeks te maken hebben met lezen en leesbevordering alleen aanbieden als er externe financiering voor is

2% van de bibliotheken kiest hier volledig voor en 43% gaat een stuk die kant op. 24% van de bibliotheken kiest hier niet voor. Veel bibliotheken koppelen het aanbieden van andere zaken dan lezen en leesbevordering dus aan het beschikbaar zijn van externe middelen hiervoor.

Optie 3: Minder aanbod voor ouderen

2% kiest volledig voor deze richting en 20% tot op zekere hoogte. 50% kiest hier juist niet voor. Het aanbod voor ouderen zal dus in diverse bibliotheken verminderen, al zal het in de helft van de bibliotheken op hetzelfde peil blijven.

Optie 4: Minder aanbod voor jeugd en jongeren

Geen enkele bibliotheek kiest volledig voor deze optie en slechts 9% gaat een stuk deze kant op. 61% van de bibliotheken kiest hier bewust niet voor. Jeugd en jongeren blijven dus een belangrijke doelgroep.

Optie 5: Minder aanbod voor speciale doelgroepen zoals dyslectici en laaggeletterden

Ook ten aanzien van speciale doelgroepen kiest geen enkele bibliotheek er volledig voor om het aanbod te verminderen, 19% van de bibliotheken zal dit tot op zekere hoogte doen. 54% geeft aan dit niet te gaan doen.

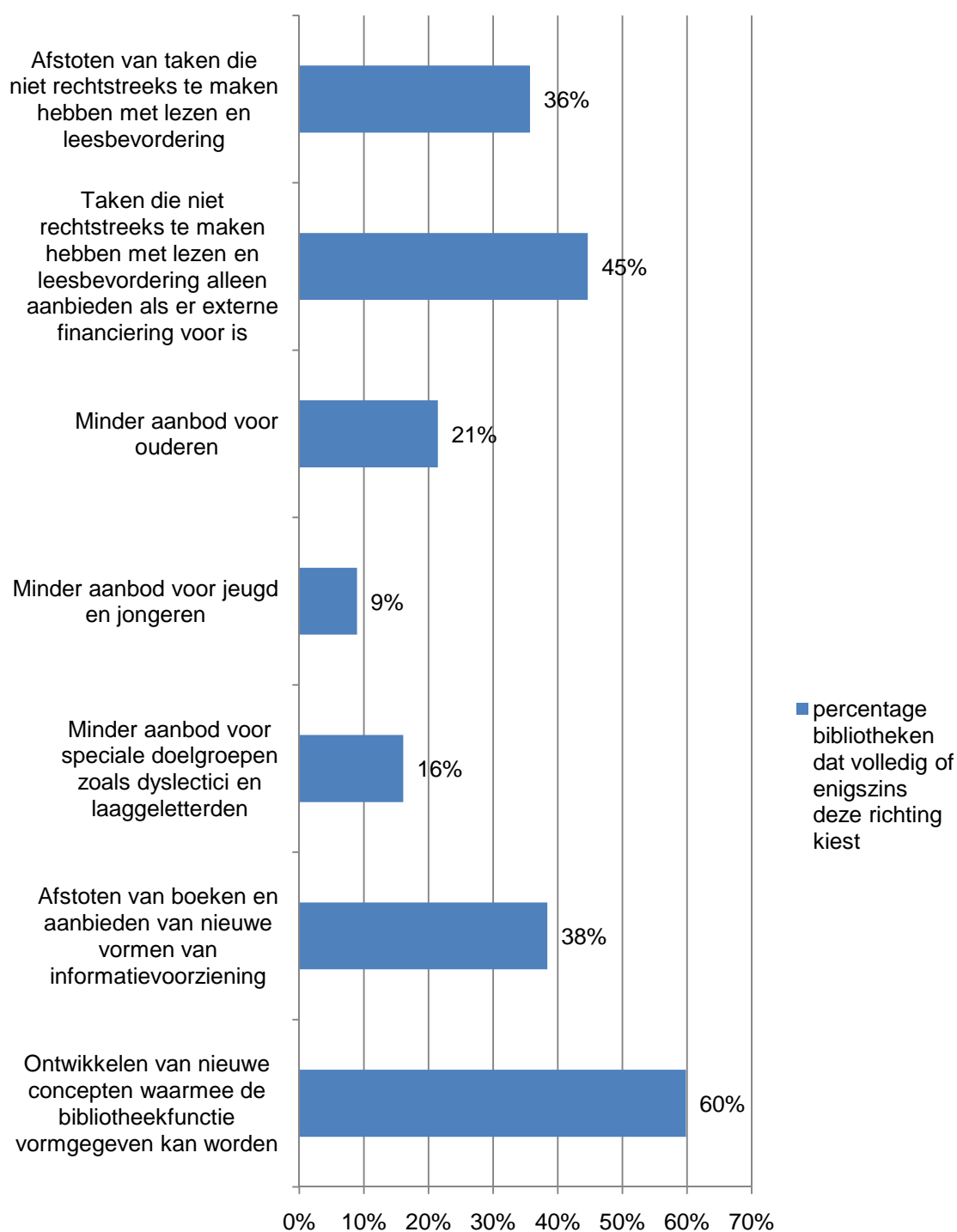
Optie 6: Afstoten van boeken en aanbieden van nieuwe vormen van informatievoorziening

3% van de bibliotheken kiest er nadrukkelijk voor om boeken af te stoten en nieuwe vormen van informatievoorziening aan te bieden en 36% gaat beleidsmatig een eind in die richting. 30% van de bibliotheken kiest hier niet voor. Ook op dit punt zullen dus twee nogal uiteenlopende typen bibliotheken gaan ontstaan.

Optie 7: Ontwikkelen van nieuwe concepten waarmee de bibliotheekfunctie vormgegeven kan worden

12% van de bibliotheken kiest hier volledig voor en 48% gaat die kant op. Slechts 12% kiest hier niet voor. Ondanks bezuinigingen hebben bibliotheken vernieuwing dus nog steeds hoog in het vaandel staan.

beleidskeuzes van bibliotheken ten aanzien van de inhoud van bibliotheekwerk

Figuur 21: beleidskeuzes die bibliotheken maken t.a.v. de inhoudelijk invulling van bibliotheekwerk

Inhoudelijk kiezen de meeste bibliotheken (60%) er dus voor om nieuwe concepten te ontwikkelen waarmee de bibliotheekfunctie vormgegeven kan worden.

Tegelijkertijd sneuvelen juist veel van de concepten waarmee bibliotheekvernieuwing de afgelopen jaren is vormgegeven. Bijna de helft van de bibliotheken (45%) wil taken die niet rechtstreeks met lezen en leesbevordering te maken hebben alleen nog aanbieden als daar externe financiering voor beschikbaar is. 36% van de bibliotheken kiest er zelfs in meer of mindere mate voor om taken die niet rechtstreeks met lezen en leesbevordering te maken hebben af te stoten. Daarmee komen 4 van de 5 functies die tijdens het bibliotheekvernieuwingsproces als kernfuncties benoemd zijn zeer onder druk te staan.

Daar staat tegenover dat 38% van de bibliotheken er (geheel of gedeeltelijk) voor kiest om boeken af te stoten en nieuwe vormen van informatievoorziening aan te bieden.

Bij 21% van de bibliotheken zal naar verwachting het aanbod voor ouderen verminderen, bij 16% van de bibliotheken het aanbod voor dyslectici, laaggeletterden en andere speciale doelgroepen en bij 9% het aanbod voor jeugd en jongeren.

8. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

De uitkomsten uit de voorliggende onderzoeksrapportage overziend, moet geconcludeerd worden dat het bibliotheeklandschap er in 2014 waarschijnlijk als volgt uit zal zien:

Veranderingen in het bibliotheeklandschap

Op veel plaatsen zal 'de bibliotheek' als gebouw niet meer bestaan. In sommige gemeenten komen daarvoor in de plaats diverse schoolmediatheken, servicepunten, leespunten of onbemenste uitleenautomaten. In andere gemeenten blijft uitsluitend een centrale vestiging over en verdwijnen de wijkvestigingen. Deze trend is niet denkbeeldig, hij is in diverse gemeenten feitelijk al in gang gezet. Bij de bibliotheken die verwachten vestigingen te gaan sluiten (dit is bij 46% van de bibliotheken het geval) zal in 2014 naar verwachting ruim een derde van de vestigingen verdwenen zijn. Tegelijkertijd heeft 21% van de bibliotheken aangegeven juist géén vestigingen te gaan sluiten en een derde van de bibliotheken weet nog niet of ze het aantal vestigingen zullen verminderen.

Bij de bibliotheken die overblijven ontstaan twee zeer verschillende typen qua inhoudelijke invulling. Een deel van de bibliotheken zal zich uitsluitend of voornamelijk nog op de traditionele taken 'lezen en leesbevordering' richten. Een ander deel van de bibliotheken zal juist de boeken gaan afschaffen en informatievoorziening op een nieuwe wijze aanbieden. Hoewel 60% van de bibliotheken graag nieuwe concepten wil ontwikkelen waarmee de bibliotheekfunctie vormgegeven kan worden, blijkt een groter deel van de bibliotheken in hun beleid voor de traditionele focus op lezen en leesbevordering te kiezen dan voor het drastisch vernieuwen.

Zo ontstaan er dus in een bibliotheeklandschap dat sterk uitdunt zeer verschillende verschijningsvormen van 'de bibliotheek'. De inhoudelijke invulling van die bibliotheken zal vooral afhankelijk zijn van lokale keuzes en de beschikbare financiële middelen. De herkenbaarheid van het 'merk' bibliotheek zal sterk afnemen. Landelijke kwaliteitsbewaking aan de hand van gezamenlijk vastgestelde certificeringsnormen zal steeds moeilijker worden.

Veranderingen in de subsidie

Gemiddeld zullen bibliotheken in 2014 met 9% minder subsidie rond moeten komen dan in 2011. Voor de meeste bibliotheken bedragen de bezuinigingen maximaal 15%, 17 bibliotheken hebben echter te maken met grotere bezuinigingen, bij 7 bibliotheken verdwijnt zelfs meer dan een kwart van hun subsidie, bij 1 bibliotheek 70%.

Door de bezuinigingen komt in 2014 een kwart van alle bibliotheken met hun financiering onder het instapniveau, in 2010 was dit 11%. Dit betreft vooral grote en middelgrote basisbibliotheken in landelijke gebieden met kleine kernen. Van alle basisbibliotheken in landelijke gebieden met kleine kernen wordt in 2014 waarschijnlijk 40% onder het instapniveau gefinancierd.

Om de bezuinigingen op te vangen gaan de tarieven bij bijna de helft van de bibliotheken omhoog, terwijl het aanbod zowel qua collectie als qua activiteiten als qua dienstverlening sterk vermindert.

Kanttekening

Het is opvallend dat de verwachte effecten van de bezuinigingen groter zijn dan men op grond van de hoogte van de bezuinigingen zou vermoeden. Daarvoor zijn verschillende verklaringen denkbaar. Mogelijk hebben bibliotheekdirecteuren bij hun inschatting van de effecten rekening gehouden met aangekondigde bezuinigingen die nog niet concreet genoeg waarom om qua bedragen in de enquête in te vullen. Verder is het denkbaar dat beleidskeuzes voor het verminderen van het aantal vestigingen of het veranderen van de inhoudelijke invulling van de bibliotheek niet alleen voortkomen uit de bezuinigingen. Mogelijk worden door de bezuinigingen heroverwegingen ten aanzien van de spreiding en inhoud nu versneld doorgevoerd en in een mate die verder gaat dan uitsluitend op grond van de bezuinigingen noodzakelijk zou zijn. Daar waar het in dit onderzoek om vastgestelde

bezuinigingen gaat is het beschreven beeld een goede weergave van wat er daadwerkelijk gaat gebeuren. Bij de aangekondigde bezuinigingen zal moeten blijken of in de praktijk meer of minder bezuinigd zal gaan worden. En wat de verwachte effecten van de bezuinigingen betreft kan alleen periodieke herhaling van dit onderzoek uitwijzen of de bibliotheeksector daadwerkelijk zo snel en ingrijpend zal uitdunnen.

Toekomst?

Gezien de verwachte effecten van de gemeentelijke bezuinigingen lijkt het minst aantrekkelijke toekomstscenario zoals beschreven in het SCP-rapport 'de openbare bibliotheek tien jaar van nu' in hoog tempo dichterbij te komen. Dit scenario wordt in het rapport 'mogelijke toekomst' en in de wandelgangen 'het zwarte scenario' genoemd ter onderscheiding van het 'grijze scenario', destijds in het rapport 'de waarschijnlijke toekomst' genoemd. Gezien de ontwikkelingen als gevolg van de bezuinigingen lijkt het mogelijke scenario meer dan waarschijnlijk te worden en dat al ruim vóór 2018. Dit scenario ziet er als volgt uit:

Mogelijke toekomst:

In de mogelijke toekomst loopt de afkalving van het bibliotheekgebruik in het komende decennium sneller dan in het verleden. Door de komst van aantrekkelijke, gebruikersvriendelijke alternatieven op het internet en contentleveranciers die een directe band aangaan met gebruikers kan de bibliotheek, vanouds aanbodgecentreerd, sterk gemarginaliseerd raken. De aanzienlijke daling van het aantal mensen dat over de vloer komt krijgt gevolgen voor alle kernfuncties, maar zeker voor die functies waarin juist dat brede bereik van de bibliotheek voorwaarde is voor het ontwikkelen van andere activiteiten. In die omstandigheden zal het rendement van in de bibliotheek geïnvesteerde publieke middelen ter discussie komen te staan. Haar positie marginaliseert, want het lukt de bibliotheek niet om 'de supermarkt van de informatiesamenleving' te worden. Ze verwordt eerder tot de buurtsuper op de hoek: handig voor een snelle vergeten boodschap, maar verhoudingsgewijs te duur en met een te klein assortiment om klanten te verleiden tot het doen van de wekelijkse boodschappen. (Huysmans en Hillebrink, 2008, p.19)

Aanbevelingen

Om de herkenbaarheid van openbaar bibliotheekwerk overeind te houden en kwaliteitsbewaking ook in de toekomst mogelijk te maken, zou het zinvol zijn om tegenover de dreigende versnippering van bibliotheekwerk een krachtige landelijke impuls te zetten. Na een periode van bibliotheekvernieuwing met een sterke landelijke regie en veel gezamenlijk ontwikkelde concepten waar lokale bibliotheken gebruik van konden maken moeten bibliotheken nu veelal zelf het wiel uitvinden. Het is aan te bevelen dat de landelijke organisaties (VOB, SIOB en BNL) gezamenlijk een standpunt innemen wat het 'merk' bibliotheek onder deze nieuwe, schaarsere omstandigheden minimaal zou moeten inhouden.

Het is de vraag of de keuze van veel bibliotheken om zich te beperken tot de kerntaak lezen en leesbevordering de bibliotheek voor de toekomst levensvatbaar houdt. Het verdient dan ook aanbeveling om systematisch en landelijk na te gaan aan welke nieuwe en aanvullende vormen van informatievoorziening behoefte bestaat en te bezien in hoeverre ook deze een kerntaak van de bibliotheek zouden kunnen zijn.

Het toekomstige financieringsniveau van bibliotheken in landelijke gebieden met kleine kernen is zorgwekkend. Het risico bestaat dat bibliotheekvoorziening op het platteland grotendeels verdwijnt. Het is aan te raden om als bibliotheeksector te investeren in landelijk ontwikkelde concepten waarmee bibliotheken op een betrekkelijk goedkope manier toch hoogwaardige informatie kunnen aanbieden.

Gezien het tempo waarin er vestigingen gaan verdwijnen is het van belang dat de landelijke ontwikkeling van digitale informatievoorziening ook in hoog tempo plaatsvindt en de ontwikkelde concepten voor iedereen (juist ook voor bibliotheken met weinig financiële middelen) toegankelijk zijn.

Door de bezuinigingen dreigt de maatschappelijke functie van de bibliotheek uit het oog verloren te raken. In een tijd waarin de samenleving steeds verder individualiseert en zelfs sociale contacten vaak al digitaal bijgehouden worden zou de bibliotheek bij uitstek een plek kunnen zijn waar het vinden van informatie gecombineerd kan worden met een aangenaam verblijf, ontmoeting van andere mensen, culturele inspiratie en integratie in de eigen buurt. Juist op deze functies, die tot voor kort als kerntaken en als focus voor vernieuwing gezien werden, kan de bibliotheek een streepje voor hebben op andere aanbieders van informatie (zoals het internet). Het is aan te bevelen om deze aspecten niet aan de bezuinigingen op te offeren.

REFERENTIES

Bogaart, A. en A. van der Horst (2011). *Bezuinigingen van gemeenten en provincies op kunst en cultuur*. Amsterdam, DSP-groep.

CBS (2011). *Gemeentebegrotingen; per gemeente, baten en lasten, heffingen*. Verkregen op 28-3-2011 via statline.cbs.nl

CBS (2011). *Gemeentelijke indeling op 1 januari 2011*. Verkregen op 21-4-2011 via <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/classificaties/overzicht/gemeentelijke-indeling/2011/default.htm>

Huysmans, F. en C. Hillebrink (2008). *De openbare bibliotheek tien jaar van nu. De hoofdlijnen*. Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kasperkovitz, J.M. (2010). *Een krimpend perspectief; gemeentelijke bezuinigingen op openbaar bibliotheekwerk in de periode 2010-2013*. Amersfoort, Kasperkovitz beleidsonderzoek en advies.

Röst, L. (2010). *Onderzoek gemeentelijke bezuinigingen*. Den Haag, Vereniging van Openbare Bibliotheken. Verkregen op 12 juli 2010 van http://www.debibliotheken.nl/fileadmin/documenten/pdf_oranje/pdf_dienstverlening/Gemeentelijke_bezuinigingen_2010.pdf

BIJLAGE 1: SUBSIDIENIVEAU VAN BIBLIOTHEKEN PER GEMEENTE

In onderstaande tabellen wordt weergegeven welke bedragen per inwoner gemeenten in 2009 en 2010 volgens de gegevens van het CBS uitgaven aan openbaar bibliotheekwerk. De bedragen van 2010 zijn voorlopige cijfers. Niet van alle gemeenten zijn bij het CBS dergelijke gegevens bekend.

Gemiddeld werd er in 2009 door onderstaande gemeenten € 24,95 per inwoner uitgegeven aan bibliotheekwerk. In 2010 was dat € 25,26 per inwoner. Dit gemiddelde is niet uitgesplitst naar grootteklasse, dus hierin zitten zowel grote als kleine bibliotheken. De bedragen zijn inclusief kosten voor huisvesting, die gemiddeld rond 20% liggen.

	2009	2010*
Aa en Hunze	20	20
Aalburg	18	15
Aalsmeer	24	26
Aalten	22	21
Ter Aar		
Abcoude	16	18
Achtkarspelen	20	20
Alblasserdam	27	26
Albrandswaard	28	26
Alkemade		
Alkmaar	29	29
Almelo	32	33
Almere	34	39
Alphen aan den Rijn	19	18
Alphen-Chaam	16	17
Ambt Montfort		
Ameland	43	38
Amerongen		
Amersfoort	22	26
Amstelveen	28	28
Amsterdam	40	44
Andijk	12	12
Anna Paulowna	40	33
Apeldoorn	34	35
Appingedam	22	23
Arcen en Velden	20	
Arnhem	32	32
Assen	36	37
Asten	19	20
Baarle-Nassau	36	36
Baarn		
Barendrecht	21	21
Barneveld	26	26
Bedum	32	31
Beek (L.)	18	18
Beemster	22	22
Beesel	16	17
Bellingwedde	22	22
Bennebroek		
Bergambacht	29	30
Bergeijk	20	21
Bergen (L.)	36	36
Bergen (NH.)	28	31
Bergen op Zoom	26	26

	2009	2010*
Bergschenhoek		
Berkel en Rodenrijs		
Berkelland	23	24
Bernheze	27	27
Bernisse	22	21
Best	32	32
Beuningen	21	19
Beverwijk	22	23
het Bildt	25	25
De Bilt	26	27
Binnenmaas	21	21
Bladel	26	26
Blaricum	15	14
Bleiswijk		
Bloemendaal		26
Boarnsterhim	19	19
Bodegraven	17	18
Boekel	26	25
Ten Boer	28	28
Bolsward	34	31
Borger-Odoorn	23	22
Borne	19	19
Borsele	29	30
Boskoop	15	15
Boxmeer	26	27
Boxtel	20	20
Breda		42
Breukelen	30	31
Brielle	25	25
Bronckhorst	21	21
Brummen	20	21
Brunssum	19	19
Bunnik	3	6
Bunschoten	22	22
Buren	11	12
Bussum	25	26
Capelle aan den IJssel	20	21
Castricum	27	26
Coevorden	26	28
Cranendonck	22	25
Cromstrijen	28	29
Cuijk	20	22
Culemborg	17	17
Dalfsen	23	22

Bron: CBS (verkregen op 28-3-2011 via statline.cbs.nl)

* voor 2010 betreft het voorlopige cijfers

	2009	2010*
Dantumadeel		
Dantumadiel	22	23
Delft	34	31
Delfzijl	29	27
Deurne	20	21
Deventer	55	52
Diemen	11	11
Dinkelland	23	23
Dirksland	3	3
Doesburg	31	31
Doetinchem	28	29
Dongen	20	20
Dongeradeel	29	29
Doorn		
Dordrecht	34	35
Drechterland	32	32
Driebergen- Rijsenburg		
Drimmelen	19	21
Dronten	41	41
Druten	14	17
Duiven	20	20
Echt-Susteren	23	24
Edam-Volendam	23	20
Ede	26	27
Eemnes	31	33
Eemsmond	19	21
Eersel	22	20
Eijsden	22	23
Eindhoven	31	36
Elburg	23	24
Emmen	26	26
Enkhuizen	19	19
Enschede	21	23
Epe	24	20
Ermelo	20	21
Etten-Leur	25	27
Ferwerderadiel	19	20
Franekeradeel	22	23
Gaasterlân-Sleat	23	23
Geertruidenberg	30	26
Geldermalsen	19	20
Geldrop-Mierlo	28	28
Gemert-Bakel	19	20
Gennep	24	23

	2009	2010*
Giessenlanden	22	20
Gilze en Rijen	16	18
Goedereede	19	19
Goes	24	24
Goirle	1	1
Gorinchem	22	28
Gouda	32	32
Graafstroom	14	14
Graft-De Rijp	29	32
Grave	24	24
's-Gravendeel		
's-Gravenhage (gemeente)	54	51
Groenlo		
Groesbeek	22	21
Groningen (gemeente)		33
Grootegast	24	24
Gulpen-Wittem	18	19
Haaksbergen	20	22
Haaren	11	12
Haarlem	35	34
Haarlemmerliede en Spaarnwoude	6	7
Haarlemmermeer	42	44
Haelen		
Halderberge	20	20
Hardenberg	23	22
Harderwijk	17	21
Hardinxveld-Giessendam	28	25
Haren	82	86
Harenkarspel	22	23
Harlingen	26	26
Hatterum	21	22
Heel		
Heemskerk	26	25
Heemstede	36	40
Heerde	19	21
Heerenveen	21	21
Heerhugowaard	41	41
Heerlen	40	37
Heeze-Leende	21	21
Heiloo	28	29
Helden	17	
Den Helder	29	29
Hellendoorn	32	35
Hellevoetsluis	22	22

Bron: CBS (verkregen op 28-3-2011 via statline.cbs.nl) * voor 2010 betreft het voorlopige cijfers

	2009	2010*
Helmond	27	30
Hendrik-Ido-Ambacht	17	20
Hengelo (O.)	34	34
's-Hertogenbosch	28	27
Heumen	62	27
Heusden	25	28
Heythuysen		
Hillegom	20	23
Hilvarenbeek	22	24
Hilversum	21	21
Hof van Twente	27	28
Hoogeveen	34	34
Hoogezand-Sappemeer	35	35
Hoorn	24	24
Horst aan de Maas	35	
Houten	20	21
Huizen	29	31
Hulst	20	22
Hunsel		
IJsselstein		
Jacobswoude		
Kaag en Braassem		14
Kampen	23	25
Kapelle	26	25
Katwijk	27	26
Kerkrade	21	22
Kessel	27	
Koggenland	26	26
Kollumerland en Nieuwkruisland	23	23
Korendijk	15	14
Krimpen aan den IJssel	31	30
Laarbeek	23	23
Landerd	34	27
Landgraaf	21	22
Landsmeer	28	28
Langedijk	26	26
Lansingerland	22	21
Laren (NH.)	23	23
Leek	17	17
Leerdam	15	15
Leersum		
Leeuwarden	24	25
Leeuwarderadeel	22	22
Leiden	38	33

	2009	2010*
Leiderdorp	24	26
Leidschendam-Voorburg	28	28
Lelystad		33
Lemsterland	21	21
Leudal	21	22
Leusden	17	17
Liemeer		
Liesveld	19	23
Lingewaal	12	12
Lingewaard	23	23
Lisse	29	31
Lith	19	18
Littenseradiel	20	24
Lochem	22	20
Loenen	34	35
Loon op Zand	25	24
Lopik	17	17
Loppersum	21	21
Losser	23	22
Maarn		
Maarssen	16	16
Maasbracht		
Maasbree	24	
Maasdonk	8	8
Maasdiel	19	20
Maasgouw	20	18
Maassluis	18	18
Maastricht	67	73
Margraten	14	14
De Marne	32	36
Marum	21	23
Medemblik	31	30
Meerlo-Wanssum	16	
Meerssen	26	26
Meijel	23	
Menaldumadeel	23	23
Menterwolde	21	22
Meppel	20	21
Middelburg (Z.)	39	40
Middelharnis	17	17
Midden-Delfland	30	29
Midden-Drenthe	19	21
Mill en Sint Hubert	24	24
Millingen aan de Rijn	28	24

Bron: CBS (verkregen op 28-3-2011 via statline.cbs.nl)

* voor 2010 betreft het voorlopige cijfers

	2009	2010*
Moerdijk	22	24
Montferland	27	26
Montfoort	17	19
Mook en Middelaar	30	24
Moordrecht	21	
Muiden	43	45
Naarden	26	28
Neder-Betuwe	13	15
Nederlek	29	27
Nederweert	17	18
Neerijnen	10	13
Niedorp	25	22
Nieuwegein	24	26
Nieuwerkerk aan den IJssel	19	
Nieuwkoop	16	17
Nieuw-Lekkerland	17	18
Nijefurd	33	33
Nijkerk	19	20
Nijmegen	36	35
Noord-Beveland	15	15
Noordenveld	20	20
Noorder-Koggenland		
Noordoostpolder	27	27
Noordwijk	27	26
Noordwijkerhout	26	26
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	22	22
Nunspeet	26	26
Nuth	24	26
Obdam		
Oegstgeest	28	30
Oirschot	32	30
Oisterwijk	28	28
Oldambt		
Oldebroek	20	20
Oldenzaal	27	27
Olst-Wijhe	23	23
Ommen	19	20
Onderbanken	23	23
Oost Gelre	27	27
Oosterhout	34	33
Oostflakkee	22	21
Ooststellingwerf	23	23
Oostzaan	24	23
Opmeer	34	34

	2009	2010*
Opsterland	20	20
Oss	23	23
Oud-Beijerland	20	20
Oude IJsselstreek		29
Ouder-Amstel	21	21
Ouderkerk	14	18
Oudewater	20	20
Overbetuwe	18	20
Papendrecht	22	23
Peel en Maas		
Pekela	22	23
Pijnacker-Nootdorp	18	18
Purmerend	23	24
Putten		21
Raalte	23	23
Reeuwijk	16	16
Reiderland	21	
Reimerswaal	24	26
Renkum	25	24
Renswoude	19	19
Reusel-De Mierden	35	36
Rheden	31	31
Rhemen	21	21
Ridderkerk	37	39
Rijnsburg		
Rijnwaarden	19	19
Rijnwoude	19	19
Rijssen-Holten	20	21
Rijswijk (ZH.)	30	34
Roerdalen	25	25
Roermond	33	32
Roggel en Neer		
De Ronde Venen	18	19
Roosendaal	26	27
Rotterdam	44	47
Rozenburg	25	25
Rozendaal		
Rucphen	20	21
Sassenheim		
Schagen		22
Scheemda	25	
Schermer	6	8
Scherpenzeel	24	24
Schiedam	47	46

Bron: CBS (verkregen op 28-3-2011 via statline.cbs.nl)

* voor 2010 betreft het voorlopige cijfers

	2009	2010*
Schiermonnikoog	100	101
Schijndel	23	24
Schinnen	19	20
Schoonhoven	23	23
Schouwen-Duiveland	22	23
Sevenum	27	
Simpelveld	17	18
Sint Anthonis	37	40
Sint-Michiëlsgestel	20	21
Sint-Oedenrode	24	24
Sittard-Geleen	29	28
Skarsterlân	28	28
Sliedrecht	17	18
Slochteren	37	37
Sluis	27	23
Smallingerland	22	23
Sneek	28	28
Soest	3	3
Someren	25	24
Son en Breugel	31	34
Spijkenisse	25	26
Stadskanaal	33	34
Staphorst	26	26
Stede Broec	35	36
Steenbergen	22	22
Steenwijkerland	20	20
Stein (L.)	26	27
Strijen	28	27
Swalmen		
Terneuzen	31	37
Terschelling	54	19
Texel		
Teylingen	29	27
Tholen	28	29
Thorn		
Tiel	20	20
Tilburg	30	31
Tubbergen	23	24
Twenterand	18	19
Tynaarlo	18	18
Tytsjerksteradiel	23	23
Ubbergen		24
Uden	24	24
Uitgeest	23	26

	2009	2010*
Uithoorn	22	22
Urk	25	26
Utrecht (gemeente)	48	48
Utrechtse Heuvelrug	23	24
Vaals		18
Valkenburg (ZH.)		
Valkenburg aan de Geul	17	17
Valkenswaard	23	23
Veendam	24	25
Veenendaal	27	30
Veere	8	10
Veghel	28	29
Veldhoven	30	33
Velsen	38	36
Venhuizen		
Venlo	25	
Venray	20	19
Vianen	23	23
Vlaardingen	41	39
Vlagtwedde	34	34
Vlieland	62	64
Vlissingen	79	82
Vlist	13	13
Voerendaal	22	24
Voorhout		
Voorschoten	21	24
Voorst	20	20
Vught	22	22
Waalre	17	17
Waalwijk	25	26
Waddinxveen	16	15
Wageningen	31	32
Warmond		
Wassenaar	32	32
Waterland	22	22
Weert	26	27
Weesp	20	20
Werkendam	20	20
Wervershoof	31	31
West Maas en Waal	17	17
Wester-Koggenland		
Westerveld	27	28
Westervoort	26	26
Westland	19	19

Bron: CBS (verkregen op 28-3-2011 via statline.cbs.nl) * voor 2010 betreft het voorlopige cijfers

	2009	2010*
Weststellingwerf	20	18
Westvoorne	22	20
Wierden	20	21
Wieringen	29	29
Wieringermeer	29	32
Wijchen	24	23
Wijdemeren	16	16
Wijk bij Duurstede	19	22
Winschoten	30	
Winsum	23	23
Winterswijk	25	26
Woensdrecht	27	28
Woerden	22	22
Wognum		
De Wolden	23	24
Wormerland	19	18
Woudenberg	20	19
Woudrichem	17	17
Wûnseradiel	24	25
Wymbritseradiel	15	15
Zaanstad	29	29
Zaltbommel	14	15
Zandvoort	25	26
Zederik	21	22
Zeevang	10	12
Zeewolde	77	76
Zeist	26	26
Zevenaar	21	21
Zevenhuizen- Moerkapelle	19	
Zijpe	22	22
Zoetermeer	33	32
Zoeterwoude	19	20
Zuidhorn	26	26
Zuidplas		
Zundert	21	22
Zutphen	24	28
Zwartewaterland	25	26
Zwijndrecht	27	27
Zwolle	30	31

Bron: CBS (verkregen op 28-3-2011 via statline.cbs.nl) * voor 2010 betreft het voorlopige cijfers

BIJLAGE 2: INSTAPNIVEAU

Als minimaal benodigde subsidie voor bibliotheken wordt vaak naar het instapniveau verwezen. Dit instapniveau dateert uit 2003 en bedroeg destijds 11, 12 en 15 euro al naar gelang het aantal inwoners van de subsidiërende gemeente. Zoals echter ook de VNG in haar ledenbrief van 28 januari 2010 zegt moeten deze getallen uit 2003 nog geïndexeerd worden.

Ter vergelijking geeft de VNG in haar ledenbrief het nominaal accres van het gemeentefonds. Wanneer deze getallen voor indexering gebruikt worden ziet het instapniveau er door de jaren heen als volgt uit (* tot en met 2008 zijn de percentages uit de VNG-ledenbrief van januari 2010 overgenomen, voor 2009 t/m 2011 zijn de percentages uit het Aanvullend Bestuursakkoord Rijk-VNG van april 2009 gebruikt):

		< 30.000	30.000-90.000	> 90.000
2003	nominaal accres gemeentefonds	€ 11,00	€ 12,00	€ 15,00
2004	-0,26%	€ 10,97	€ 11,97	€ 14,96
2005	1,64%	€ 11,15	€ 12,17	€ 15,21
2006	2,95%	€ 11,48	€ 12,52	€ 15,65
2007	4,24%	€ 11,97	€ 13,05	€ 16,32
2008	5,40%	€ 12,61	€ 13,76	€ 17,20
*2009	5,90%	€ 13,36	€ 14,57	€ 18,21
2010	0,50%	€ 13,42	€ 14,64	€ 18,31
2011	0,50%	€ 13,49	€ 14,72	€ 18,40

Indexering instapniveau, exclusief huisvestingskosten (gemiddeld 20%)